

Pensioenfonds Vervoer

MVB halfjaarverslag

01/07/2020 - 31/12/2020

Pensioenfonds
Vervoer

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	03
2.	Uitsluitingsbeleid	06
3.	Engagement	13
4.	Corporate Governance	42
5.	Rapporteren	47
6.	Bijlagen	48

1. Inleiding

Pensioenfonds Vervoer vindt het belangrijk om beleggen op een maatschappelijk verantwoorde manier in te richten. Het beleid voor maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) steunt op vijf instrumenten. Ieder half jaar brengt Pensioenfonds Vervoer verslag uit van de ontwikkelingen rondom de beleidspijlers en de stappen die zijn gezet in de verdere ontwikkeling van het verantwoord beleggingsbeleid. In deze rapportage leggen we verantwoording af over de inzet van verschillende MVB-instrumenten.

Wat houdt verantwoord beleggen in?

Pensioenfonds Vervoer is een lange termijn belegger en heeft als doelstelling een goed pensioen voor nu en voor later voor haar deelnemers, de gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden. Daarbij vindt het pensioenfonds het belangrijk rekening te houden met MVB. Pensioenfonds Vervoer stimuleert bedrijven waar in zij belegt maatschappelijk verantwoord te ondernemen. Op deze wijze geeft Pensioenfonds Vervoer invulling aan langetermijnwaardcreatie.

Wat zijn de uitgangspunten?

Voor het MVB-beleid heeft Pensioenfonds Vervoer MVB overtuigingen en MVB thema's geformuleerd. Daarnaast maakt het fonds gebruik van de volgende internationale kaders

- UN Global Compact¹
- Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Convenant voor Pensioenfondsen (IMVB Convenant)²
- OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen³
- UN Guiding Principles on Business and Human Rights⁴
- Principles for Responsible Investing (PRI)⁵
- Sustainable Development Goals (SDG's)⁶

¹ <https://www.unglobalcompact.org>

² <https://www.imvoconvenanten.nl/nl/pensioenfondsen/convenant>

³ <http://www.oecd.org/daf/inv/mne/48004323.pdf>

⁴ https://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf

⁵ <https://www.unpri.org>

⁶ <https://sdgs.un.org/goals>

Welke thema's kiest van Pensioenfonds Vervoer?

Naast de bovenstaande uitgangspunten hanteert Pensioenfonds Vervoer de volgende thema's:

- Werknemersrechten
- CO₂/klimaatverandering
- Beloningsbeleid.

Welke instrumenten gebruikt Pensioenfonds Vervoer?

Bij het in praktijk brengen van MVB-beleid, maakt Pensioenfonds Vervoer gebruik van verschillende instrumenten. Daarnaast screent Pensioenfonds Vervoer per kwartaal haar beleggingsportefeuille. Dit ziet het pensioenfonds als een middel om vervolgens de instrumenten in te zetten:

1. Uitsluiting van:
 - producenten van controversiële wapens;
 - ondernemingen die op structurele wijze internationale normen, zoals UN Global Compact, schenden;
 - tabaksproducten;
 - landen waar tegen de Verenigde Naties majeure/substantiële sancties hebben ingesteld die gerelateerd zijn aan het schenden van fundamentele mensenrechten.

Daarnaast heeft Pensioenfonds Vervoer een restrictief beleid ten aanzien van steenkolen en teerzanden (zie hoofdstuk 2);

2. Engagement, het aangaan van de dialoog met ondernemingen (zie hoofdstuk 3);
3. Corporate governance en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen (zie hoofdstuk 4);
4. Doelinvesterings;
5. ESG-integratie in beleggingsprocessen.

Reikwijdte van het verantwoord beleggen beleid

Daar waar mogelijk past Pensioenfonds Vervoer het MVB-beleid toe op de beleggingen. Dit geldt met name voor de beleggingscategorieën aandelen en bedrijfsobligaties. Het MVB-beleid van het pensioenfonds is van toepassing op de beleggingen in discretionaire mandaten. Wanneer het pensioenfonds gebruik maakt van beleggingsfondsen van externe vermogensbeheerders, is het niet altijd mogelijk om het eigen MVB-beleid van Pensioenfonds Vervoer toe te passen.

Aandelen

Pensioenfonds Vervoer heeft meerdere aandelenmandaten. Voor de aandelenmandaten wordt gestemd op aandeelhoudersvergaderingen en wordt actief de dialoog gevoerd met de ondernemingen in de aandelenportefeuilles. Daarnaast sluit het pensioenfonds ondernemingen uit die de internationale normen schenden of controversiële wapens of tabak produceren. Daarnaast stelt Pensioenfonds Vervoer ook restricties ten aanzien van beleggen in steenkolen en teerzanden. Pensioenfonds Vervoer heeft specifieke ESG-benchmarks ontwikkeld voor een aantal aandelenmandaten. Deze hebben drie doelen:

- de CO₂ uitstoot van de ondernemingen moet ieder jaar 10% lager zijn dan de wereldwijde aandelenindex voor ontwikkelde landen;
- de portefeuille moet ieder jaar 10% beter scoren op gebied van werknemersrechten dan de wereldwijde aandelenindex;
- de gemiddelde ESG-score van de ondernemingen moet minimaal gelijk zijn aan de wereldwijde aandelenindex.

Bedrijfsobligaties

Pensioenfonds Vervoer belegt voor haar bedrijfsobligaties voornamelijk in beleggingsmandaten. Dat betekent dat Pensioenfonds Vervoer een aantal MVB-instrumenten kan toepassen zoals het uitsluiten van controversiële wapens en ondernemingen die de internationale normen schenden. Ook tabaksproducenten worden uitgesloten bij de bedrijfsobligatiesportefeuilles en ook hier gelden restricties ten aanzien van steenkolen en teerzanden. Daarnaast wordt met de bedrijven de dialoog gevoerd zowel op het gebied bij (mogelijke) schending van internationale normen als ook op het gebied van specifieke thema's zoals klimaatverandering en werknemersrechten.

Staatsobligaties

Pensioenfonds Vervoer belegt ook in staatsleningen van opkomende landen. Voor deze beleggingsmandaten geldt dat er niet belegd mag worden in landen waar tegen de Verenigde Naties majeure/substantiële sancties hebben ingesteld. Over het algemeen gaat het hier om overheden van dergelijke landen die systematisch de fundamentele mensenrechten van hun burgers schenden. Ook obligaties van aan de staat gerelateerde instanties en lagere overheden van het desbetreffende land vallen onder de uitsluiting.

Doelinvesterings

Doelinvesterings zijn investeringen waarvan Pensioenfonds Vervoer verwacht dat ze bijdragen aan het verwezenlijken van de Sustainable Development Goals (SDG) van de VN. Pensioenfonds Vervoer heeft twee soorten doelinvesterings, gezamenlijk ter grootte van € 39.6 miljoen (eind december 2020). De eerste is het Actiam Microfinancieringsfonds, de tweede het Actiam-FMO SME Finance Fund dat leningen verstrekt aan financiële instellingen in opkomende- en ontwikkelingslanden. Een voorwaarde voor het verstrekken van een lening is dat deze wordt gebruikt voor het verstrekken van MKB-kredieten.

ESG Integratie

ESG-integratie betekent dat we in het beleggingsproces ook rekening houden met environmental, social & governance zaken (gezamenlijk: ESG). Pensioenfonds Vervoer bevrage al zijn vermogensbeheerders over de wijze waarop zij ESG-integratie beoefenen en spoort hen waar nodig aan om hierin verdere stappen te zetten. Mede door gesprekken met Pensioenfonds Vervoer zijn inmiddels alle vermogensbeheerders die mandaten beheren voor Pensioenfonds Vervoer ondertekenaar van de Principles for Responsible Investment (PRI) van de Verenigde Naties. Pensioenfonds Vervoer vraagt elk jaar de PRI beoordelingen op bij haar vermogensbeheerders. Deze uitvraag vond plaats in de tweede helft van 2020.

Hoe legt Pensioenfonds Vervoer verantwoording af?

Pensioenfonds Vervoer publiceert ieder half jaar een MVB-rapportage. De rapportage is toegankelijk via de website van Pensioenfonds Vervoer. Daarnaast staan op deze website de volgende documenten:

- Verantwoord beleggen beleid;
- Vote Disclosure Systeem ten aanzien van steminstructies. U kunt hier zien hoe per aandeelhoudersvergadering is gestemd.

Recente ontwikkelingen

Herijking van het verantwoord beleggen beleid

In 2020 is Pensioenfonds Vervoer gestart met het herijken van het MVB-beleid. In het voorjaar heeft het bestuur de MVB-overtuigingen opnieuw vastgesteld. Deze geven richting aan het MVB-beleid. Het herijkte MVB beleid is in september 2020 door het bestuur van Pensioenfonds Vervoer vastgesteld en is terug te vinden op de website van het pensioenfonds: www.pfvervoer.nl/downloads

2. Uitsluitingsbeleid

Er zijn verschillende redenen waarom Pensioenfonds Vervoer ervoor kiest om niet te beleggen in bepaalde ondernemingen. Zo kiest het pensioenfonds ervoor om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of ondernemingen die bepaalde controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming een controversieel product als kernactiviteit voert, is een engagementtraject niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen een ander product te produceren. In dat geval hanteert Pensioenfonds Vervoer op voorhand een uitsluitingsbeleid.

Daarnaast worden ondernemingen die op structurele wijze met hun gedrag internationale normen bijvoorbeeld rondom mensenrechten, milieu, arbeidsnormen of corruptie schenden en bij achterblijvende engagementresultaten uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hierbij vormen de principes van het Global Compact en de principes van de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen de basis. Het uitsluitingsbeleid van Pensioenfonds Vervoer richt zich op vijf criteria, namelijk producenten van controversiële wapens, tabaksproducenten, bedrijven die die meer dan 30% van hun omzet halen uit kolen of uit de winning van olie uit teerzanden en structurele schenders van het UN Global Compact. Daarnaast sluit Pensioenfonds Vervoer landen uit die op structurele wijze de fundamentele rechten van burgers schenden.

2.1. Controversiële wapens

Voor Pensioenfonds Vervoer zijn wapens controversieel wanneer deze wapens onevenredig veel leed en slachtoffers veroorzaken en geen onderscheid maken tussen burger- en militaire doelen. Ook na afloop van een conflict veroorzaken deze wapens nog op aanzienlijke schaal slachtoffers en ontwrichten deze de maatschappij en de economie. In de praktijk gaat het om de volgende wapens:

1. Nucleaire wapens;
2. Biologische wapens;
3. Chemische wapens;
4. Antipersoonsmijnen;
5. Clustermunitie.

Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt Pensioenfonds Vervoer aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid. Het volledige uitsluitingsbeleid kunt u terugvinden op de website.

Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS ESG stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele beleggingsuniversum.

Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt, leidt dit tot uitsluiting.

Uitsluiting controversiële wapens

Verbod beleggen in clustermunitie

Met betrekking tot het verbod tot beleggen in clustermunitie heeft de AFM geïnventariseerd welke ondernemingen per 1 januari 2021 voldoen aan de criteria geformuleerd in artikel 21a Besluit Marktmissbruik. Uit deze inventarisatie blijkt dat de vier beursgenoteerde ondernemingen volgens tabel 2.1.1 in ieder geval onder de wettelijke definitie van een 'verboden onderneming' als bedoeld in artikel 21a Besluit Marktmissbruik vallen.

TABEL 2.1.1 INDICATIEVE AFM LIJST PER 1 JANUARI 2021¹

Onderneming	Land	Clustermunitie
Hanwha Corporation ²	Zuid-Korea	Ja
Poongsan Corporation	Zuid-Korea	Ja
Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd.	China	Ja
LIG Nex1 Co Ltd.	Zuid-Korea	Ja

¹ Bron: Achmea Investment Management & "Indicatieve AFM Lijst"

² Hanwha Corporation ('Hanwha') staat nu reeds enkele jaren op de lijst. Hanwha heeft op 30 juli 2020 echter publiekelijk bekendgemaakt (met name door een afname van buitenlandse investeringen) haar clustermunitietak af te splitsen. De activiteiten worden ondergebracht in een aparte zelfstandige onderneming (Korean Defense Industry) met eigen ontwikkel- en productiecapaciteiten. Hanwha heeft de afsplitsing van haar clustermunitietak vooralsnog niet afgerond.

Zie onderstaand de uitsluitingslijst voor ondernemingen die betrokken zijn bij controversiële wapens per 1 februari 2021:

- AECOM
- Aerojet Rocketdyne Holdings Inc
- Airbus Group SE
- Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd
- Arys Industries Ltd
- Babcock International Group PLC
- BAE Systems PLC
- Bharat Dynamics Limited
- Boeing Co
- Booz Allen Hamilton Holding Corp
- Brookfield Asset Management Inc. Class A
- Brookfield Business Partners L.P.
- BWX Technologies Inc
- CACI International Inc
- China Shipbuilding Industry Co., Ltd
- Cohort PLC
- Constructions Industrielles de la Mediterranee SA
- Elbit Systems Ltd
- Engility Holdings Inc
- Fluor Corp
- Fortive Corp
- General Dynamics Corp
- GP Strategies Corp
- Hanwha Corp
- Hitachi Zosen Corp
- Honeywell International Inc
- Huntington Ingalls Industries Inc
- Jacobs Engineering Group Inc
- KBR, Inc
- Kratos Defense & Security Solutions, Inc
- L3Harris Technologies Inc
- Larsen & Toubro Ltd
- Leidos Holdings Inc
- Leonardo SpA
- LIG Nex1 Co., Ltd
- Lockheed Martin Corp
- Lumibird Moog Inc
- Motovilihinskie zavody PAO
- Northrop Grumman Corp
- Poongsan Corp
- Poongsan Holdings Corp
- Premier Explosives Ltd
- Rolls-Royce Holdings PLC
- S&T Dynamics Co Ltd
- S&T Holdings Co Ltd
- Safran SA Sandhar Technologies Ltd
- Science Applications International corp
- SGL Carbon SE
- Solar Industries India Ltd
- Steel Partners Holdings LP
- Textron Inc
- Thales SA
- Ultra Electronics Holdings PLC
- Walchandnagar Industries Ltd

Per 1 februari 2021 is geen van de ondernemingen in het beleggingsuniversum betrokken bij de productie van biologische- en/of chemische wapens.

2.2. Tabaksproducenten

Pensioenfonds Vervoer kiest er voor om tabaksproducenten uit te sluiten van beleggingen. Naar aanleiding van een deelnemersonderzoek heeft het pensioenfonds besloten niet langer te willen beleggen in tabaksproducenten.

Binnen het beleggingsuniversum zijn per 1 januari 2021 de volgende ondernemingen aangemerkt als tabaksproducent ⁷.

- 22nd Century Group Inc
- Adris Grupa DD
- Al Eqbal Co for Investment PLC
- Alliance One International Inc
- Altria Group Inc
- Asenovgrad Tabac AD-Asenovgrad
- British American Tobacco Malaysia Bhd
- British American Tobacco PLC
- Bulgartabac Holding AD
- Coka Duvanska Industrija AD
- Coka Duvanski Kombinat AD Podgorica
- Eastern Tobacco
- Electronic Cigarettes International Group Ltd
- Fabrika Duhana Sarajevo DD Sarajevo
- Fabrika Duvana AD Banja Luka
- Godfrey Phillips India Ltd
- Golden Tobacco Ltd
- Gotse Delchev Tabac AD-Gotse Delchev
- Gudang Garam Tbk PT
- HM SAMPOERNA TBK PT
- Hrvatski Duhani DD
- Huabao International Holdings Ltd
- Imperial Brands PLC
- ITC Ltd
- Japan Tobacco Inc
- Karelia Tobacco Co Inc SA
- Khyber Tobacco Co Ltd
- Kothari Products Ltd
- KT&G Corp
- Ngan Son JSC
- NTC Industries Ltd
- Pazardzhik BTM AD Pazardzhik
- Philip Morris International Inc
- PTFC Redevelopment Corp
- Shanghai Industrial Holdings Ltd
- Shumen-Tabac AD-Shumen
- Sinnar Bidi Udyog Ltd

⁷ Bron: Achmea Investment Management, Bloomberg

- Slantse Stara Zagora- BT AD
- Smokefree Innotec Inc
- Societe Ivoirienne des Tabacs SA
- Strumica Tabak AD Strumica
- Swedish Match AB
- Tabak ad Nis
- Tong Jie Ltd
- TSL Ltd/Zimbabwe
- Union Tobacco & Cigarette Industries
- Universal Corp/VA
- Vector Group Ltd
- VST Industries Ltd
- Wismilak Inti Makmur Tbk PT

2.3. Thermisch steenkool en teerzanden

Pensioenfonds Vervoer ziet de schade en overlast door klimaatverandering toenemen. Binnen haar eigen beleggingsportefeuille sluit Pensioenfonds Vervoer daarom de meest vervuilende kolenbedrijven uit. Pensioenfonds Vervoer belegt niet meer in bedrijven die meer dan 30% van hun omzet halen uit kolen of uit de winning van olie uit teerzanden. Pensioenfonds Vervoer wil bijdragen aan een gezonde, veilige en toekomstbestendige samenleving. Investeren in deze kolenbedrijven en verwerkers van teerzand past daar niet bij.

Teerzanden

Teerzanden hebben de hoogste klimaatimpact van alle vormen van olieproductie. Ten opzichte van conventionele winningsmethoden kost het 2 tot 3 keer meer energie om de olie uit de grondlagen te filteren. Bij de winning van olie uit teerzand komen meer kankerverwekkende stoffen vrij dan bij conventionele winning. Grote gebieden ongerept bos moeten wijken voor de open mijnen, die tot 80 meter diep kunnen worden.

Thermisch steenkool

Pensioenfonds Vervoer geeft in haar beleid prioriteit aan de sectoren waar de meeste impact op klimaatverandering gemaakt kan worden. Met 30% van de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen zijn kolen de meest vervuilende fossiele brandstof. Kolen worden voornamelijk gebruikt voor elektriciteitsopwekking, waardoor 27% van de CO₂ uitstoot wordt veroorzaakt.

Aan de hand van MSCI ESG data is vastgesteld of ondernemingen op basis van omzetcijfers een blootstelling van meer dan 30% hebben naar thermisch steenkool en teerzanden gerelateerde activiteiten. Wanneer het meer dan 30% is overschrijdt de onderneming de in het beleid gedefinieerde ondergrens van 'direct uitsluiten'.

Binnen het beleggingsuniversum zijn per 1 februari 2021 de ondernemingen in onderstaande tabel toegevoegd aan de uitsluitingslijst.

TABEL 2.3.1 UITSLUITINGSLIJST PER 1 FEBRUARI 2021

Onderneming	
Aboitiz Power Corp	Steenkool
Adaro Energy Tbk Pt	Steenkool
AES Corporation	Steenkool
AES Gener S.A.	Steenkool
AGL Energy Ltd	Steenkool
Alliance Resource Operating Partners, L.P.	Steenkool
Alliant Energy Corp	Steenkool
Ameren Corporation	Steenkool
AMERICAN ELECTRIC POWER COMPANY INC	Steenkool
Athabasca Oil Corporation	Teerzanden
Banpu Pcl	Steenkool
Bukit Asam Tbk	Steenkool
Canadian Natural Resources Ltd	Teerzanden
Cenovus Energy Inc.	Teerzanden
China Coal Energy Co Ltd	Steenkool
China Coal Energy Company Ltd	Steenkool
China Power International Develop	Steenkool
China Resources Power Holdings Co Ltd	Steenkool
China Shenhua Energy Co Ltd	Steenkool
China Shenhua Energy Company Ltd	Steenkool
Chugoku Electric Power Co., Inc	Steenkool
Cloud Peak Energy Resources Llc	Steenkool
Coal India	Steenkool
Consol Energy Inc.	Steenkool
Datang Internatnl Power Generation Co	Steenkool
DTE ENERGY CO	Steenkool
DUKE ENERGY CORP	Steenkool
Electric Power Development Co., Ltd	Steenkool
ENGIE ENERGIA CHILE SA	Steenkool
Eskom Holdings Soc Ltd	Steenkool
Evergy, Inc.	Steenkool
Exxaro Resources Ltd	Steenkool
Foresight Energy Llc	Steenkool
GD Power Development Co Ltd	Steenkool
GEO Energy Resources Ltd	Steenkool

Onderneming	
Glow Energy Pcl	Steenkool
HK Electric Investments & Hk Electric Investments Ltd	Steenkool
Huadian Power International Corp Ltd	Steenkool
Huadian Power International Corporation Ltd	Steenkool
Huaneng Power International Inc	Steenkool
Huaneng Power International Inc	Steenkool
Inner Mongolia Mengdian Huaneng Thermal Power Corporation Ltd	Steenkool
Inner Mongolia Yitai Coal Co Ltd	Steenkool
MEG Energy Corp.	Steenkool
NRG Energy, Inc.	Steenkool
Origin Energy Limited	Steenkool
Peabody Energy Corporation	Steenkool
PGE POLSKA GRUPA ENERGETYCZNA SA	Steenkool
PPL Corporation	Steenkool
PT Perusahaan Listrik Negara (Persero)	Steenkool
SDIC Power Holding	Steenkool
Shaanxi Coal Industry Co Ltd	Steenkool
Shanghai Datun Energy Resources Co., Ltd	Steenkool
Shanxi Lu'An Env.Energy Dev.Co.Ltd	Steenkool
Shenzhen Energy Group Co Ltd	Steenkool
Suncor Energy Inc	Teerzanden
Tata Power Co Ltd	Steenkool
Tenaga Nasional Bhd	Steenkool
TOHOKU ELECTRIC POWER CO INC	Steenkool
United Tractors Tbk Pt	Steenkool
Washington H. Soul Pattinson And Co. Ltd.	Steenkool
Yang Quan Coal Industry (Group) Co., Ltd.	Steenkool
Yanzhou Coal Mining Co Ltd	Steenkool
Yanzhou Coal Mining Company Limited	Steenkool
Zhejiang Zheneng Electric Power	Steenkool

2.4. Schenders van internationale normen

Pensioenfonds Vervoer vindt ook dat ondernemingen die op grove en structurele wijze internationaal breed gedragen normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie schenden, moeten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hiervoor hanteert het fonds een aantal belangrijke raamwerken als uitgangspunt, namelijk het 'UN Global Compact', de 'OESO-Richtlijnen voor multinationale ondernemingen' en de 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights'. De OESO richtlijnen onderscheiden, naast de vier genoemde thema's, ook de volgende thema's: consumentenbelangen, wetenschap en technologie, mededinging en belastingen. De UN Guiding Principles geven handvatten voor staten en ondernemingen hoe mensenrechtenschendingen in de praktijk te voorkomen, te adresseren en te mitigeren.

Vaststelling uitsluitingen

ISS ESG stelt jaarlijks vast welke ondernemingen betrokken zijn bij schendingen van deze internationale normen. Leidraad hierbij zijn de principes van het UN Global Compact op het vlak van mensenrechten, arbeidsnormen,

milieunormen en anticorruptie. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele belegbaar universum van aandelen en bedrijfsobligaties.

Wanneer het onderzoeksbureau heeft geverifieerd dat een onderneming een schending pleegt op één van bovengenoemde principes kan dit aanleiding zijn om met de onderneming in dialoog te gaan. Pensioenfonds Vervoer spreekt van een structurele schending wanneer de schending ook na dialoog van ten minste twee jaar nog niet (in voldoende mate) is opgeheven. Dan kan Pensioenfonds Vervoer overgaan tot uitsluiting van de onderneming.

Pensioenfonds Vervoer neemt de volgende elementen mee in de afweging om een onderneming uit te sluiten:

- ernst van de schending;
- bereidheid van onderneming om in dialoog te gaan met Pensioenfonds Vervoer, en
- de maatregelen die de onderneming treft om de schending op te heffen.

Beleggingen in uitgesloten ondernemingen worden verkocht. Nieuwe aandelen of obligaties worden niet aangekocht zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat. Bij een geverifieerde opheffing van de schending wordt de onderneming van de uitsluitingslijst verwijderd.

Uitsluiting structurele Global Compact schenders

Per 1 februari 2021 heeft Pensioenfonds Vervoer wereldwijd 33 ondernemingen (entiteiten) uitgesloten voor beleggingen vanwege structurele schendingen van Global Compact principes. Zie de actuele lijst in tabel 2.4.1. voor het complete overzicht.

TABEL 2.4.1 UITSLUITINGSLIJST STRUCTURELE NORMSCHENDERS PER 1 FEBRUARI 2021

Onderneming	Norm	Schending
Altice Europe / Altice Financing / Altice Finco SA / Altice Luxembourg SA	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
B Communications LTD	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Bank Hapoalim	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Bank Leumi Le-Israel	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Bezeq The Israeli Telecom Co	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Centrais Eletricas Brasileiras S.A.- Eletrobras / Centrais Eletricas Brasileiras SA-Eletrobras Pfd B	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Cintas	Arbeidsrechten	Recht op vereniging en vakbondsvrijheid
Companhia Energetica de Minas Gerais- CEMIG	Mensenrechten	Rechten van inheemse volken
Enbridge, Inc.	Mensenrechten	Rechten van inheemse volken
Energy Transfer LP / Energy Transfer Operating LP	Mensenrechten	Rechten van inheemse volken
Export-Import Bank of India	Milieu	Milieuvervuiling
Harel Insurance Investments & Financial Services Ltd.	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking

Onderneming	Norm	Schending
JBS SA	Arbeidsrechten	Arbeidsomstandigheden
Marathon Petroleum Corp.	Mensenrechten	Rechten van inheemse volken
Mizrahi-Tefahot Bank	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Petroleos de Venezuela	Milieu	Milieuvuiling
Phillips 66 / Phillips 66 Partners LP	Mensenrechten	Rechten van inheemse volken
NTPC Ltd	Milieu	Milieuvuiling
Raytheon Technologies	Mensenrechten	Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht
Serco Group PLC	Mensenrechten	Recht om niet onderworpen te worden aan foltering en andere wrede, onmenselijke en ontorende behandeling of bestraffing
SK Holdings CO Ltd	Mensenrechten	Rechten van inheemse volken
Sumitomo Chemical Co	Milieu	Milieuvuiling
Sunoco Logistics Partners Operations LP	Mensenrechten	Rechten van inheemse volken
Syngenta AG	Milieu	Milieuvuiling
Vale S.A. / Vale SA Pfd A	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
XPO Logistics	Arbeidsrechten	Arbeidsomstandigheden

2.5. Uitsluiten landen

Pensioenfonds Vervoer sluit overheden uit als de Verenigde Naties majeure/substantiële sancties tegen de centrale overheid van één bepaald land hebben ingesteld. Over het algemeen schenden de overheden van dergelijke landen systematisch de fundamentele mensenrechten van hun burgers. Uitsluiting van overheden past het fonds toe op alle aan deze overheid direct gerelateerde beleggingsinstrumenten, zoals staatsobligaties. Ook obligaties van aan de staat gerelateerde instanties en lagere overheden van het desbetreffende land vallen onder de uitsluiting.

Zie onderstaand de uitsluitingslijst voor landen per 1 februari 2021:

- Centraal Afrikaanse Republiek
- Iran
- Libië
- Noord-Korea
- Somalië
- Syrië

3. Engagement

Een onderneming is onder meer gericht op het maken van winst. Dit streven naar winstmaximalisatie kan op gespannen voet komen te staan met internationale richtlijnen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen, zoals het Global Compact, de OESO Richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of de UN Guiding Principles on Business & Human Rights.

Wanneer ondernemingen deze internationale richtlijnen systematisch schenden ontstaat er een risico voor de continuïteit van de onderneming en houdbaarheid van winstrealisatie op de lange termijn. Daarom is het in het voordeel van de onderneming en ook Pensioenfonds Vervoer dat richtlijnen voor verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. Daarom gaat Pensioenfonds Vervoer in dialoog met ondernemingen. De inzet daarvan is het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren, langetermijnwaardecreatie stimuleren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten. Pensioenfonds Vervoer gaat in gesprek met ondernemingen over langetermijnwaardecreatie. Zo draagt Pensioenfonds Vervoer bij aan het bewaken van het juiste evenwicht.

3.1. Dialoog en de minimale uitgangspunten

Engagement is het aangaan van de dialoog met ondernemingen. Met het aangaan van de dialoog willen wij het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren, langetermijnwaardecreatie stimuleren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten. Wij voeren de dialoog op meerdere vlakken:

1. wij spreken ondernemingen aan die internationaal breed gedragen normen en principes zoals mensenrechten, arbeidsnormen, milieunormen of anticorruptie schenden. (Normatief engagement).
2. wij spreken ondernemingen in specifieke sectoren of ketens aan ter bevordering van een algemene standaard. (Thematisch engagement).
3. wij spreken met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen over Sociale, Milieu, en Goed Bestuurskwesties. Dit doen wij veelal in collectief verband. (ESG Nederland).

De doelstellingen

De verschillende type engagement hebben elk een andere focus en doelstelling. Voor elk van de verschillende vormen geldt engagement een zaak van de lange adem is. Voor diverse trajecten wordt uitgegaan van een looptijd van drie jaar. Anders dan bij het instrument uitsluiting waarbij

Pensioenfonds Vervoer op voorhand niet belegt in ondernemingen die ter discussie staan, spoort Pensioenfonds Vervoer als aandeelhouder of obligatiehouder in engagement gesprekken het management juist actief aan om het beleid of activiteiten te verbeteren.

Het **Normatieve Engagement** heeft als doel structurele schendingen van Global Compact principes, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding Principles on Business & Human Rights te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die (mogelijk) leiden tot een schending van de principes staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en de media.

In de praktijk leiden deze schendingen ook vaker tot rechtszaken, die boetes of het uitbetalen van schadeclaims door de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die ook de belangen van aandeelhouders schaden. Normatief engagement voeren wij uit in samenwerking met ISS ESG.

Om tot een selectie van ondernemingen te komen, die vallen binnen het Normatief engagement programma, wordt een due diligence proces uitgevoerd. Het beleggingsuniversum wordt ieder kwartaal gecontroleerd op schendingen van één of meerdere principes van de UN Global Compact, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding principles on Business & Human Rights door ISS ESG. Bij vermoedens van een mogelijke schending wordt een

dialogoog gestart om escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending wordt de dialoog met deze ondernemingen gestart met als doel de schending op te heffen en mogelijke nieuwe schendingen in de toekomst te voorkomen. Daarbij zal ook herstel van de situatie en mogelijke schadevergoedingen voor bijvoorbeeld lokale bevolking ter sprake komen.

Het **Thematische engagement** heeft een andere doelgroep dan normatief engagement. Hier staan niet de bedrijven centraal die normen schenden, maar juist bedrijven die zowel financieel als maatschappelijk op bepaalde thema's hun prestaties verder kunnen verbeteren. Het Thematisch engagement programma bestaat uit circa 10 thema's en is gericht op het verhogen van sociale, milieu en governance standaarden in sectoren, ketens of bij individuele ondernemingen waarin Pensioenfonds Vervoer belegt. Bij de keuze van een thema spelen de volgende zaken een rol:

- Materialiteit van het thema;
- Sociale of ecologische relevantie van het thema;
- Omvang van de onderneming in de Beleggingsportefeuille (zowel aandelen als bedrijfsobligaties);
- Succes kans voor slagen van de dialoog.

In het **ESG Nederland** engagement is het pensioenfonds in gesprek met de belangrijkste Nederlandse ondernemingen. Dit valt veelal samen met het aandeelhoudervergaderingenseizoen. Deze dialogen vinden veelal in collectief verband plaats in samenwerking met andere Nederlandse institutionele beleggers en Eumedion, (het Nederlandse corporate governance platform voor institutionele beleggers). Het gezamenlijke doel is het beïnvloeden van governance en duurzaamheidsthema's, veelal ingegeven door de actualiteit van de aandeelhoudersvergadering. Te denken valt aan beloningsbeleid, benoeming van bestuurders, fusies & overnames en sociaal- en milieubeleid. De uitvoering van de ESG Nederland dialogen wordt gedaan door de fiduciair vermogensbeheerder.

3.2. Omvang engagementprogramma

Het engagementprogramma van Pensioenfonds Vervoer beslaat de volgende thema's:

TABEL 3.2.1 LOPENDE THEMA'S

#	Thema	Dialoogvorm
1	Mensenrechten	Normatief
2	Arbeidsnormen	Normatief
3	Milieu	Normatief
4	Anti-corruptie	Normatief
5	Nederlandse Beursgenoteerde ondernemingen	ESG Nederland

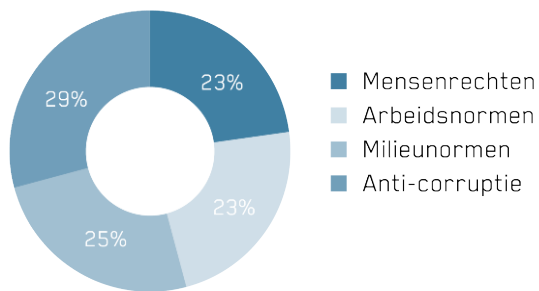
#	Thema	Dialoogvorm
6	Waterrisico's in de elektriciteit- en watersector	Thematisch CO ₂
7	Afbouw blootstelling steenkool	Thematisch CO ₂
8	Transport en Klimaat	Thematisch CO ₂
9	Klimaattransitie	Thematisch CO ₂
10	Energie efficiëntie	Thematisch CO ₂
11	Leefbaar Loon	Thematisch Werknemersrechten
12	Human Capital	Thematisch Werknemersrechten
13	Access to Nutrition	Thematisch Sociaal
14	Goede en beschikbare medicijnen	Thematisch gezondheid
15	Plastics	Thematisch Natuur & Milieu

Binnen deze thema's liepen in het tweede halfjaar in totaal 173 dialogen. Het kan voorkomen dat in het kader van normatieve engagement met een onderneming over meerdere (dreigende) schendingen wordt gesproken. Dit zien we als meerdere dialogen. Daarnaast kan het voorkomen dat een onderneming deel uitmaakt van verschillende thematische dialogen. Deze gevallen zien wij als een afzonderlijke dialoog. Ook kan sprake zijn van verschillende juridische entiteiten of dochterondernemingen. Indien dit het geval is zien wij dit als één dialoog. In totaal bestond het totale engagementprogramma uit **173 dialogen** met **135 unieke ondernemingen**.

3.3. Resultaten en voortgang normatieve engagementprogramma

Pensioenfonds Vervoer vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen die internationaal breed gedragen normen schenden. Wij noemen dit normatieve engagement. Per 31 december 2020 maken 80 ondernemingen deel uit van het normatieve engagementprogramma. Met deze ondernemingen spreken wij over één of meerdere normschendingen (115 dialogen). Het aantal normschendingen waarover wij spreken kan daarom afwijken van het aantal ondernemingen in het normatieve engagementprogramma. Onderstaand is weergegeven hoe het programma naar normschending is opgebouwd.

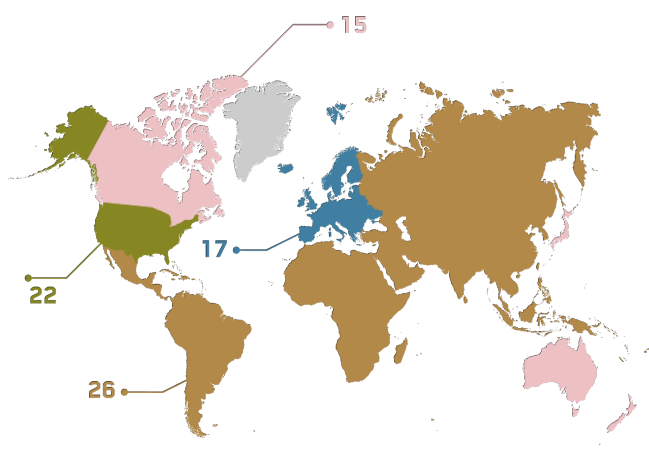
FIGUUR 3.3.1
NORMSCHENDING

De ondernemingen zijn gevestigd over verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt op de ontwikkelde markten met 54 dialogen. Wij verdelen deze onder in Europa, Verenigde Staten en Wereld Overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). Daarnaast voeren wij de dialoog met 26 ondernemingen uit opkomende markten. Zie in figuur 2 de regionale verdeling van ondernemingen in het normatieve engagementprogramma.

In het afgelopen halfjaar is met 32 ondernemingen een nieuwe dialoog geïnitieerd.

FIGUUR 3.3.2
ONDERNEMINGEN NAAR REGIO

Wij rapporteren voortgang over individuele dialogen op basis van vier vooraf gedefinieerde mijlpalen (tabel 3.3.1).

TABEL 3.3.1 MIJLPALLEN

#	Toelichting
1	Delen van relevante informatie
2	Implementatie van beleid
3	Herstel en Verhaal
4	Opheffen en/of voorkomen

Deze mijlpalen worden getoetst aan de hand van vier waarden, namelijk: (1) een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd, (2) er zijn maatregelen geïnitieerd, (3) er is een toezegging gedaan en (4) er zijn geen maatregelen genomen.

Ten aanzien van de eerste mijlpaal, het delen van relevante informatie, zien we dat in 43% van de dialogen hierop nog geen stappen zijn gezet door de onderneming. Dat kan komen door onwil van de desbetreffende onderneming of omdat de dialoog pas recent van start is gegaan. In totaal is in 48% van de dialogen wel informatie gedeeld, in 3% van de gevallen ook geïnitieerd door een onafhankelijke partij. De verwachting is dat de percentages gaan toenemen wanneer het engagementprogramma langer loopt. In 6% van de dialogen heeft de onderneming wel een toezegging gedaan dit te doen.

TABEL 3.3.2 VOORTGANG
ENGAGEMENTPROGRAMMA

Mijlpaal 1	Delen van relevante informatie
Er zijn geen maatregelen genomen	43%
Er is een toezegging gedaan	6%
Er zijn maatregelen geïnitieerd	48%
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	3%

Voor de tweede mijlpaal, de implementatie van het beleid, zien we dat in 21% van de dialogen de ondernemingen hierop stappen hebben gezet en 2% zijn geïnitieerd door een onafhankelijke partij. In 16% van de dialogen is de toezegging gedaan hierop stappen te zetten en in 44% van de dialogen hebben de ondernemingen zowel geen stappen gezet als toezeggingen gedaan.

**TABEL 3.3.3 VOORTGANG
ENGAGEMENTPROGRAMMA**

Mijlpaal 2	Implementatie van beleid
 Er zijn geen maatregelen genomen	44%
 Er is een toezegging gedaan	16%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	21%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	2%
n.v.t.	17%

Het mogelijk maken van Herstel & Verhaal, zoals ook benoemd in het IMVB-convenant, is de derde mijlpaal. Hierbij zien we dat in 36% van de dialogen de ondernemingen hier stappen op hebben gezet, waarvan 3% geverifieerd door een onafhankelijke partij. Voor 13% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

**TABEL 3.3.4 VOORTGANG
ENGAGEMENTPROGRAMMA**

Mijlpaal 3	Herstel en Verhaal
 Er zijn geen maatregelen genomen	37%
 Er is een toezegging gedaan	11%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	36%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	3%
n.v.t.	13%

Bij de vierde mijlpaal, het opheffen en/of voorkomen van de schending, zien we dat in 12% van de dialogen de ondernemingen hierop stappen hebben gezet, waarvan 3% geverifieerd door een onafhankelijke partij. Additioneel is in 10% van de dialogen de toezegging gedaan dit te zullen doen. In 43% van de dialogen dienen de ondernemingen hier nog stappen op te zetten.

**TABEL 3.3.5 VOORTGANG
ENGAGEMENTPROGRAMMA**

Mijlpaal 4	Opheffen en/of voorkomen
 Er zijn geen maatregelen genomen	44%
 Er is een toezegging gedaan	10%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	12%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	3%
n.v.t.	31%

Niet iedere mijlpaal is relevant voor een dialoog. Herstel en verhaal is bijvoorbeeld niet in alle gevallen relevant omdat er niet één specifieke groep van benadeelden is of herstel & verhaal al plaats heeft gevonden via het nationale rechtssysteem.

Het normatieve engagementprogramma kent een kwartaalproces, waarbij vier keer per jaar de dialoog wordt opgestart met nieuw geïdentificeerde ondernemingen. Hierdoor neemt de omvang van het engagementprogramma in de regel toe.

3.4. Normatieve dialogen

Onderstaand is aangegeven welke nieuwe dialogen rond normatieve schendingen zijn geïnitieerd in het afgelopen halfjaar. Het engagementprogramma rond normatieve schendingen wordt uitgevoerd in samenwerking met ISS ESG.

3.4.1. Mensenrechtenschendingen

Het doel van deze dialogen is het opheffen van de geconstateerde of vermeende mensenrechtenschendingen. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe mensenrechtenschendingen. De onderneming moet aantonen dat de schending van relevante UN Global Compact principes, OESO-richtlijnen of de UN Guiding principles on Business & Human Rights is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij dit vaststelt.

Mensenrechtenschendingen kunnen betrekking hebben op de activiteiten van ondernemingen in landen met controversiële regimes. Door hun activiteiten in deze landen genereren de ondernemingen inkomsten voor de betreffende regimes, die deze inkomsten vervolgens vaak niet ten goede laten komen aan de lokale bevolking. Daarnaast komt het voor dat lokale gemeenschappen direct worden geschaad door de activiteiten van de ondernemingen. Andere voorbeelden van schendingen op het gebied van mensenrechten zijn onrechtmatigheden tegen de lokale bevolking door personeel of ingehuurde veiligheidsdiensten van ondernemingen.

Pensioenfonds Vervoer is in het tweede halfjaar 2020 met 6 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) mensenrechtenschending, zie tabel 3.4.1.1.

**TABEL 3.4.1.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
MENSENRECHTENSCHENDING H2 2020¹**

Onderneming	Gestart
Glencore Plc	Q3 2020
LG Chem Ltd.	Q4 2020
Rio Tinto Ltd.	Q4 2020
The AES Corp.	Q3 2020
UBS AG	Q3 2020
UBS Group AG	Q3 2020

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2020 is een dialoog op het gebied van mensenrechten afgesloten, namelijk met Uber.

In juni 2018 kreeg Uber London Limited (ULL), een dochteronderneming van Uber, van de lokale overheid te horen dat haar vergunning niet werd verlengd. De onderneming verzaakte melding te maken van ernstig strafbare feiten door onder andere bestuurders tegen passagiers en voerde onvoldoende achtergrondcontroles uit naar haar bestuurders. Op 28 september 2020 verklaarde het Hof dat ULL juist handelt, zodat Uber een vergunning voor 18 maanden krijgt. Transport for London (TfL) erkende dat sommige zaken in haar besluit zijn behandeld, maar is van mening dat er meer tijd nodig is om te beoordelen of de wijzigingen voldoende ingebed zijn. In oktober en november 2020 is er meerdere keren met Uber gesproken. Uber geeft aan dat het samenwerkt met meerdere ngo's om de veiligheid van de gebruikers te verbeteren en om een taxonomie van de sector over veiligheidsrapportage te ontwikkelen. Het oordeel is gewijzigd van oranje naar groen. De drie andere oranje beoordelingen blijven gehandhaafd.

3.4.2. Arbeidsnormenschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de geconstateerde of vermeende arbeidsnormenschending. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe arbeidsnormenschendingen. Dit engagement thema sluit goed aan bij het thema Werknemersrechten van Pensioenfonds Vervoer.

Structurele schendingen van het Global Compact principes, OESO richtlijnen of de UN Guiding Principles on Business & Human Rights, in het bijzonder de principes die gaan over arbeidsnormen, vormen financiële en reputatieschendingen voor de onderneming en voor belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze beginselen. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat schendingen in de toekomst opnieuw zullen optreden. Structurele schendingen van de beginselen over arbeidsomstandigheden kunnen betrekking hebben op kinderarbeid en andere vormen van gedwongen arbeid in de ketens van toeleveranciers van ondernemingen. Ook discriminatie van bijvoorbeeld zwangere vrouwen of personeel van een bepaalde etnische achtergrond komt voor, zowel binnen ondernemingen zelf als binnen de ketens. De onderneming moet aantonen dat de schending van de Global Compact principes is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven.

Pensioenfonds Vervoer is in het tweede halfjaar 2020 met 10 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) arbeidsnormenschending, zie tabel 3.4.2.1.

TABEL 3.4.2.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN ARBEIDSNORMENSCHENDING H2 2020¹

Onderneming	Gestart
Deutsche Telekom AG	Q3 2020
Glencore Plc	Q3 2020
Hon Hai Precision Industry Co., Ltd.	Q4 2020
McDonald's Corp.	Q4 2020
SAIC Motor Corp. Ltd.	Q4 2020
T-Mobile US, Inc.	Q3 2020
Total SA	Q3 2020
Tyson Foods, Inc.	Q4 2020
Verizon Communications, Inc.	Q3 2020
Zhen Ding Technology Holding Ltd.	Q4 2020

¹ Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2020 zijn geen van de lopende dialogen op het gebied van arbeidsnormen afgesloten.

3.4.3. Milieuschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de gevonden schendingen van het UN Global Compact en de OESO richtlijnen en het ontwikkelen van beleid, systemen en rapportages die verband houden met het voorkomen van nieuwe milieuschendingen.

Structurele schendingen van het UN Global Compact en de OESO richtlijnen, in het bijzonder de principes die gaan over milieu, vormen financiële, operationele en reputatieschendingen voor de onderneming en voor haar belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen daarom te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze principes. Mochten zij zich wel daaraan schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat de schendingen in de toekomst opnieuw optreden.

De dialoog wordt gevoerd aan de hand van SMART doelstellingen. De onderneming moet aantonen dat een schending van UN Global Compact principes of OESO richtlijnen structureel is opgeheven waarbij het wenselijk is dat een externe onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven. Bij het opheffen van de schending moet ook gedacht worden aan het nemen van corrigerende maatregelen, schadeloosstelling van betrokkenen en het opzetten en uitvoeren van herstelplannen.

Pensioenfonds Vervoer is in het tweede halfjaar van 2020 met 18 ondernemingen een dialoog gestart rond een (vermeende) milieuschending.

TABEL 3.4.3.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN MILIEUSCHENDINGEN H2 2020¹

Onderneming	Gestart
AES Gener SA	Q3 2020
Fiat Chrysler Automobiles NV	Q4 2020
General Motors Co.	Q4 2020
Glencore Plc	Q3 2020
Hyundai Motor Co., Ltd.	Q4 2020
Isuzu Motors Ltd.	Q4 2020
Kia Motors Corp.	Q4 2020
Mazda Motor Corp.	Q4 2020
Mitsubishi Motors Corp.	Q4 2020
MMC Norilsk Nickel PJSC	Q3 2020
Nissan Motor Co., Ltd.	Q4 2020
Rio Tinto Ltd.	Q4 2020
Rio Tinto Plc	Q4 2020
Subaru Corp.	Q4 2020
Suzuki Motor Corp.	Q4 2020
The AES Corp.	Q3 2020
Total SA	Q3 2020
Toyota Motor Corp.	Q4 2020

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2020 zijn twee van de lopende dialogen op het gebied van milieu afgesloten.

General Motors Co. zou zich verzetten tegen regelgeving rondom klimaatverandering in de Verenigde Staten. In een in december 2020 ondertekend rechtbankdocument werd bevestigd dat General Motors geen lid meer is van de industriegroep Coalition for Sustainable Automotive Regulation (deze organisatie lobbyt actief tegen duurzaamheidswetgeving). Gezien het feit dat General Motors de industriegroep heeft verlaten, is de beoordeling gewijzigd van oranje naar groen.

UITGELICHT: RWE AG

Opgeheven schending: milieu

RWE AG werd door ngo's en media ten laste gelegd dat het, als een van de grootste CO₂-uitstoters in Europa, niet handelde in lijn met het Klimaatakkoord van Parijs, het Duitse langetermijnplan ter bestrijding van klimaatverandering en de langetermijnklimaatdoelstelling van RWE AG zelf om in 2040 CO₂-neutraal te worden. Sinds 2018 wordt RWE AG specifiek bekritiseerd vanwege het besluit om de bruinkoolmijn Hambach in Noordrijn-Westfalen (Duitsland) uit te willen breiden ten koste van het Hambach bos, dat door belanghebbenden als een van de oudste gemengde bossen van Europa met een uniek ecosysteem wordt gezien. In oktober 2018 schortte een rechtbank de goedkeuring tijdelijk op, in afwachting van het eindoordeel in een eerdere juridische zaak, die tegen het einde van 2020 werd verwacht.

In november 2020 heeft RWE AG ISS ESG medegedeeld dat de bescherming van het Hambach bos is gegarandeerd, vanwege overeenstemming met de Duitse regering over een tijdschema voor het uitfaseren van steenkool. Bovendien heeft RWE AG aangekondigd om tegen 2040 CO₂ neutraal te willen zijn. Ook zal RWE AG haar duurzaamheidsrapport van 2020 afstemmen op de aanbevelingen van de Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD). Door deze positieve ontwikkelingen is het oordeel gewijzigd van ORANJE naar GROEN (score 2, historische betrokkenheid).

3.4.4. Anti-corruptieschendingen

Omkoop en corruptie zijn niet verenigbaar met goed ondernemingsbestuur en hebben een negatieve invloed op de (creatie van) lange termijn aandeelhouderswaarde. Het leidt tot nadelige economische, sociale en politieke uitkomsten. Overtredingen van internationale principes op het gebied van anticorruptie kunnen schadelijk zijn voor de reputatie van een onderneming en de waarde van merken.

Eén van de universele principes van het UN Global Compact en OESO richtlijnen is gericht op corruptie. Dit principe roept ondernemingen op preventieve en handhavingsmaatregelen te nemen en een effectief systeem op te zetten voor de bestrijding van corruptie.

Dit engagementthema heeft als doel het anti-corruptiebeleid en de maatregelen tegen corruptie bij ondernemingen te verbeteren. Daarnaast moet ook voldoende duidelijk worden gemaakt welke acties worden ondernomen tegen werknemers, agenten en onderaannemers die betrokken zijn bij beschuldigingen in verband met corruptie. Hierbij is het belangrijk dat er transparant wordt gecommuniceerd over verrichte onderzoeken en over doorgevoerde veranderingen.

Pensioenfonds Vervoer is in het tweede halfjaar van 2020 met 4 ondernemingen een dialoog gestart rond een (vermeende) corruptieschending.

TABEL 3.4.4.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN CORRUPTIESCHENDINGEN H2 2020¹

Onderneming	Gestart
CCR SA	Q3 2020
Glencore plc	Q3 2020
Fresenius SE & Co. KGaA	Q3 2020
Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	Q3 2020

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2020 zijn 8 dialogen op het gebied van anti-corruptie afgesloten.

In maart 2018 bleek uit een intern onderzoeksrapport door National Australia Bank (NAB) gebaseerd op verklaringen van verschillende klokkenluiders, dat medewerkers en vestigingsmanagers van de bank betrokken waren bij een systeem van omkoop en corruptie dat tot 2015 actief is geweest. Op 17 december is de beoordeling gewijzigd van oranje naar groen. De controverse is niet langer actueel als

gevolg van de verbeteringsmaatregelen van de NAB en het uitblijven van nieuwe beschuldigingen.

In februari 2019 is een onderzoek ingesteld naar de voormalige CEO van de ICICI Bank Ltd. en de voorzitter van Videocon Industries Ltd. door de Indian Enforcement Directorate (ED) en het Central Bureau of Investigation (CBI) naar aanleiding van beschuldigingen van omkoop tussen juni 2009 en oktober 2011. De vermeende omkoop had betrekking op leningen van ICICI Bank aan Videocon Industries. De status van de onderzoeken van CBI en ED is in september 2020 onbekend. De beoordeling van de controverse is veranderd naar groen, vanwege de lange tijd die is verstreken sinds het vermeende wangedrag en de schaarste van informatie.

In maart 2018 bekende GS Caltex Corporation, een joint venture tussen GS Holdings Corp. en Chevron Corp., schuld aan het maken van prijsafspraken in Zuid-Korea tussen 2005 en 2016 en ging het akkoord met een schikking met de US Department of Justice. De US Department of Justice maakte bekend dat GS Caltex Corporation USD 57,5 miljoen zal betalen aan strafrechtelijke boetes en civiele kosten. De bedrijven zijn akkoord gegaan om mee te werken in verder onderzoek en zich te houden aan de voorwaarden van het antitrust compliance programma. GS Caltex Corporation moet een Antitrust Compliance Officer (ACO) aanstellen die de verantwoordelijkheid krijgt om een antitrust programma te implementeren voor medewerkers en bestuursleden die betrokken zijn bij het meedingen naar contracten in de Verenigde Staten. GS Holding Corp. heeft bevestigd dat het zijn afspraken met de US Department of Justice nakomt. Ook wordt gewezen op de gerichte verbeteringsmaatregelen van GS Caltex en het ontbreken van nieuwe beschuldigingen sinds 2016. Op 11 december is daarom vastgesteld dat zowel GS Holdings als Chevron geloofwaardige maatregelen hebben genomen. De beoordeling is gewijzigd naar groen.

In maart 2019 bracht de US Department of Justice een verklaring uit waarin werd aangekondigd dat S-Oil Corp., waarin Saudi Arabian Oil Co. (Saudi Aramco) een aandeel van 63.41% heeft, en Hyundai Oilbank Co. Ltd., een dochteronderneming van Hyundai Heavy Industries Holdings Co., schuld hebben bekend voor het maken van prijsafspraken voor het leveren van brandstof aan het Amerikaanse leger in Zuid-Korea tussen 2005 en 2016. De twee bedrijven hebben ingestemd met het betalen van ongeveer USD 75 miljoen aan strafrechtelijke boetes en USD 52 miljoen aan civiele kosten. Op 11 december is vastgesteld dat S-Oil en Saudi Aramco geloofwaardige maatregelen hebben genomen met betrekking tot de beschuldigingen, waardoor de beoordeling is gewijzigd naar groen (score 4). De bedrijven hebben schuld gepleit en de boete is betaald. Tevens zijn er sinds 2016 geen nieuwe beschuldigingen geuit. Tot de corrigerende maatregelen behoren de benoeming van een Compliance Officer door S-Oil en de oprichting van een Compliance Team. Saudi Aramco maakte in zijn jaarverslag van 2019 bekend dat het een externe en een interne auditor

in dienst heeft genomen om de naleving van de wettelijke en reglementaire vereisten te evalueren.

UITGELICHT: Fiat Chrysler Automobiles NV

Opgeheven schending: corruptie

In september 2019 legde de Amerikaanse Securities and Exchange Commission (SEC) Fiat Chrysler Automobiles NV (FCA) en FCA US een boete op van 40 miljoen dollar voor het misleiden van beleggers. Het bedrijf zou beleggers onjuiste informatie hebben verstrekt over het aantal nieuwe voertuigen dat maandelijks aan klanten in de Verenigde Staten zou zijn verkocht in de periode tussen 2012 en 2016. De SEC verklaarde dat FCA US in deze periode maandelijks persberichten publiceerde, waarin ten onrechte melding werd gemaakt van de verkoop van nieuwe voertuigen en waarin werd beweerd dat er tot 2016 sprake was van een ononderbroken maandelijks omzetgroei. Echter, in werkelijkheid groeide het aantal verkochte voertuigen al niet meer sinds 2013.

In een persbericht van september 2019 maakte FCA bekend dat FCA US volledige samenwerking zou verlenen aan de SEC en haar beleid en procedures met betrekking tot haar verkooprapportage zou aanpassen. In de dialoog geeft FCA aan dat het haar rapportagemethodiek in 2016 heeft gewijzigd, dat het in 2019 is gestopt met het rapporteren van de verkoop van voertuigen op maandbasis en dat het de interne controles heeft verbeterd.

Op 27 november heeft ISS ESG de dialoog positief afgesloten. De beoordeling is herzien van ORANJE naar GROEN (oordeel 5: in onderzoek). Deze verandering is het gevolg van bestuurlijke veranderingen, audits en hervormingen die FCA heeft doorgevoerd om haar verantwoordingsplicht en transparantie te verbeteren.

3.5. Thematische dialogen

Het thematische engagementprogramma van Pensioenfonds Vervoer wordt uitgevoerd door Achmea IM. De thematische dialogen hebben tot doel algemene standaarden binnen een bedrijfstak of keten te verbeteren. Voor sommige dialogen wordt samengewerkt met nationale en internationale partijen. Over de voortgang en het vervolg op onze dialogen leest u op de volgende pagina's. Een overzicht van alle ondernemingen die in het thematische engagementprogramma zitten is te zien in hoofdstuk 6.4. Pensioenfonds Vervoer heeft specifieke aandacht voor CO₂/Klimaatverandering, werknemersrechten en beloningsbeleid.

Thema's gerelateerd aan CO₂/klimaatverandering

Binnen dit thema wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende onderdelen:

- Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
- Energie efficiency in staal- en chemie sector
- Transport & Klimaat
- Klimaattransitie
- Steenkool

3.5.1. Waterrisico's bij water- en elektriciteitsbedrijven

Het World Economic Forum stelt dat water crises gemeten naar impact tot de top drie van wereldwijde risico's behoren. Tenzij watergebruik in de komende jaren sterk verandert, zal door toenemende industrialisatie, landbouw, energiegebruik en verstedelijking het risico van waterschaarste stijgen. Volgens de OECD leven in 2050 mogelijk 4 miljard mensen in gebieden met waterschaarste. Een goed waterbeleid ligt aan de kern van het beheersen van de water gerelateerde risico's. In veel landen slaagt men er echter nog niet in om op een proactieve manier met de risico's om te gaan.

Achtergrond van het thema

Uit een analyse door World Resources Institute komt naar voren dat bijna de helft van de wereldwijde conventionele elektriciteitscentrales zich bevinden in gebieden die kampen met water stress. Water komt daarom als belangrijke bedreiging voor de waterintensieve energiesector naar voren. Een studie door het Carbon Disclosure Project (Charged or Static, april 2017) maakte de omvang van waterproblematiek in elektriciteitsbedrijven duidelijk zichtbaar.

Ook MSCI stelt dat (in het bijzonder Amerikaanse) elektriciteitsbedrijven toenemende fysieke risico's lopen als gevolg van extreme weersomstandigheden zoals droogte of juist extreme regenval. Elektriciteitsbedrijven zijn vaak sterk afhankelijk van de beschikbaarheid van grote hoeveelheden water om te kunnen functioneren.

Zo hebben kerncentrales en conventionele elektriciteitsbedrijven, die gebruikmaken van stoomopwekking om turbines aan te drijven, een constante toevoer van grote hoeveelheden water nodig voor koeling. Ook waterkrachtcentrales zijn afhankelijk van voldoende water. Hoewel conventionele elektriciteitscentrales zijn ontworpen voor gebruik tijdens alle klimaatomstandigheden, kan een terugloop in de aanvoer van water leiden tot een reductie van capaciteit of zelfs een tijdelijke stop. Vooral elektriciteitsbedrijven die opereren in gebieden met toenemende waterschaarste worden geconfronteerd met onvermijdelijke nadelige gevolgen.

Fluctuaties in de beschikbaarheid van water, toenemende kapitaalkosten door technologische aanpassingen, veranderende wetgeving en vergunningverlening kunnen in de komende jaren zeer nadelige gevolgen hebben voor de operationele continuïteit en kosten van elektriciteitsopwekking in met als mogelijk resultaat zelfs de afwaardering van bezittingen. Deze fysieke risico's van klimaatverandering zijn dan ook relevant voor institutionele beleggers. Opvallend zijn de onderlinge afhankelijkheden tussen water en energievoorziening en daarmee de noodzaak om watermanagement goed te organiseren.

Doel van het thema

Om de risico's goed te kunnen begrijpen en de wijze waarop bedrijven deze benaderen, vragen wij bedrijven om op een heldere manier te rapporteren. In de kern verwachten wij van ondernemingen dat zij een waterrisico beheerssysteem hebben, dat ze de watervoetafdruk verlagen en dat ze transparant zijn over de bestaande waterrisico's.

Dit engagement thema sluit met name aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

SDG 13: Klimaatactie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 13.3 dat zich richt op het versterken van de capaciteit om te gaan met klimaatverandering.

Voortgang

Gedurende het eerste halfjaar van 2020 spraken wij met Fortum, American Water Works en Chubu over onder andere het beheer van waterrisico's en het jaarlijks her-evalueren van deze risico's. Ook verzochten wij de ondernemingen hun transparantie over de omgang met waterrisico's te verbeteren door uitgebreider over dit onderwerp te rapporteren.

In het laatste halfjaar van dit engagementtraject spraken wij nog met Public Service Enterprise Group (PSEG). In dit gesprek gaf PSEG aan dat de onderneming haar fossiele brandstofcentrales te koop heeft aangeboden en deze transactie in 2021 hoopt af te ronden. Door deze transactie zal het waterrisico voor de onderneming veranderen en daarom zal PSEG deze risico's opnieuw gaan evalueren. Door de verkoop van haar fossiele brandstofcentrales en het gebruik van innovatieve technologieën zoals dry-cooling is PSEG op de goede weg om haar ambitieuze doelstellingen op het gebied van het verminderen van haar watergebruik te behalen. Met de toezegging over het verkopen van haar fossiele brandstofcentrales en het her-evalueren van waterrisico's bereikt de dialoog met PSEG mijlpaal vier.

Ook verzochten wij EDF om een afrondend gesprek. Wij vroegen naar de concrete inhoud van EDF's ambities op het gebied van het watergebruik en waterintensiteit van de onderneming. Daarnaast verzochten wij om een update over EDF's watergebruik. Ondanks een initiële positieve reactie van EDF op ons verzoek om een vervolggesprek, heeft de onderneming helaas niet meer gereageerd op onze verzoeken om dit gesprek in te plannen. Wel zijn wij positief over het feit dat EDF zich ten doel heeft gesteld om haar water intensiteit gedurende de komende 5 jaar gemiddeld onder de 0.95l/kWh per jaar te houden en haar watergebruik progressief te verminderen richting 2030.

Conclusies

In 2017 zijn de brieven verzonden om de dialogen te initiëren met de geselecteerde ondernemingen op basis van onze analyses. Alle ondernemingen bevestigden ons deze brief te hebben ontvangen. Op twee ondernemingen na zijn met alle ondernemingen gesprekken gevoerd en daarmee de derde mijlpaal bereikt. Uit deze gesprekken bleek dat er aanzienlijke verschillen bestaan in hoe zeer ondernemingen waterrisico's periodiek analyseren, hoe hoog zij dit risico inschatten en of zij beleid opstellen om het watergebruik te verminderen. Hierbij speelt onder andere de mate waarin ondernemingen faciliteiten hebben die gevestigd zijn in gebieden met waterschaarste een belangrijke rol. Vijf ondernemingen die waterrisico hoog op de agenda hebben staan deden tijdens de dialoog toezeggingen op het gebied van beleidswijzigingen rondom watergebruik en bereikten daarmee de vierde mijlpaal. Bij de overige ondernemingen is vooral waarde gehecht aan het geven van openheid over hoe zij waterrisico's onderzoeken en deze risico's mitigeren.

Tijdens dit engagementtraject sloten wij twee dialogen met ondernemingen vroegtijdig af. Het Franse Veolia was gedurende de gehele dialoog ontvankelijk voor onze ideeën en gaf ons voldoende inzicht in de mate waarin de onderneming zicht heeft op watergebruik en waterrisico's. De vragen werden op een goede manier beantwoord door Veolia waarna de dialoog met de onderneming is afgesloten. Minder succesvol verliep onze dialoog met het Canadese elektriciteitsbedrijf Emera. Ondanks vele pogingen tot contact ontving Achmea IM slechts een geschreven reactie waarin werd verwezen naar de duurzaamheidsrapportage

van de onderneming, waardoor is besloten de dialoog met Emera helaas onsuccesvol af te sluiten.

Er wordt positief teruggekeken op de dialoog met het Franse energiebedrijf Engie, waarin de onderneming veel openheid gaf over hoe de onderneming omgaat met waterrisico's. Vanaf het begin van ons engagementtraject werkte Engie aan haar doel om in 2020 voor 100 procent van haar faciliteiten die zich in gebieden met waterschaarste bevinden een actieplan ingesteld te hebben. Daarnaast gaf Engie aan haar wateronttrekking richting 2020 met 15 procent te willen verminderen ten opzichte van 2012. Met deze toezegging bereikte de dialoog met Engie mijlpaal 4. De onderneming heeft uiteindelijk deze doelstelling overtroffen door een reductie van 39 procent te behalen.

Ook het Finse elektriciteitsbedrijf Fortum ging tijdens de dialoog uitgebreid in op onze vragen over het watergebruik van de onderneming en haar inschatting van waterrisico's. Het is positief dat de onderneming aangaf jaarlijks risicoanalyses uit te voeren waarin de waterrisico's voor al haar productielocaties worden vastgesteld. Fortum schat deze risico's echter in als relatief klein omdat de onderneming voornamelijk zeewater voor koeling van haar energiecentrales gebruikt. Met de toezegging over het jaarlijks evalueren van waterrisico's bereikte de dialoog met Fortum mijlpaal 4.

De dialoog met Chubu, een Japans elektriciteitsbedrijf, verliep stroever, aangezien het bedrijf niet diep op onze vragen in wilde gaan. Wel zette Chubu tijdens ons engagementtraject stappen op het gebied van transparantie door te beginnen met het uitgebreid rapporteren aan het Carbon Disclosure Project (CDP) over waterrisico's, waardoor de dialoog met Chubu de 4e mijlpaal bereikte. Gedurende de dialoog is aangedrongen om waterreductiedoelen op te stellen. Chubu liet echter weten dit niet van plan te zijn.

Ook met Tohoku verliep de dialoog helaas moeizamer. De onderneming verschaftte ons weinig informatie over hoe ze waterrisico's aanpakt. Tohoku rapporteert nauwelijks over waterrisico's en heeft ook geen risicoanalyse op het gebied van water gepubliceerd.

In het beginstadium van het engagementtraject presteerde het Britse United Utilities ondergemiddeld op het gebied van lekkages. In de gesprekken met de onderneming zijn vragen gesteld naar het plan van United Utilities om het lekkageniveau terug te brengen en de concrete doelstellingen die de onderneming op dit gebied heeft. Hoewel United Utilities uitgebreid inzicht heeft gegeven in haar strategie om het lekkageniveau terug te brengen, deed de onderneming geen nieuwe toezeggingen over beleidswijzigingen en bereikte de dialoog mijlpaal 3. Het is een positief om te lezen dat de Environment Agency van de Britse overheid in een recent rapport over Britse waterbedrijven United Utilities aanwijst als de best presterende onderneming vanwege het uitblijven van

ernstige vervuilingincidenten en de transparantie van de onderneming hierover.

Met het Britse Severn Trent is onder meer gesproken over waterschaarste en het voorkomen van lekkages en milieuschade. In het laatste gesprek met Severn Trent gaf de onderneming aan zich ten doel te stellen om tussen 2020 en 2025 lekkages met 15 procent te willen verminderen, wat de grootste vermindering zal zijn die de onderneming ooit heeft behaald in een periode van 5 jaar. Hoewel de onderneming deze waardevolle toezegging deed, bereikte de dialoog met Severn Trent mijlpaal 3. Het terugbrengen van lekkages was namelijk een belangrijke prioriteit voor Severn Trent en een onderwerp waar wij aandacht aan besteedden, maar maakte geen onderdeel uit van de doelstelling van dit engagementtraject.

In de dialoog met het Amerikaanse elektriciteitsbedrijf Pinnacle West Capital Corporation, gevestigd in het droge zuidwesten van de Verenigde Staten, ging de onderneming uitgebreid in op onze vragen in relatie tot waterrisico's. De onderneming gaf aan de kwaliteit en beschikbaarheid van water te monitoren en probeert haar waterintensiteit te verlagen door efficiënter om te gaan met water en meer hernieuwbare energiebronnen te gebruiken die minder waterintensief zijn. De dialoog met Pinnacle West bereikte mijlpaal 3. Hoewel wij positief zijn over het feit dat de onderneming aangaf waterrisico's te monitoren en haar waterintensiteit te verlagen, deed de onderneming geen nieuwe toezeggingen over beleidswijzigingen tijdens het engagementtraject.

Gedurende de dialoog met American Water Works heeft de onderneming haar transparantie over waterrisico's waar de onderneming mee te maken heeft en hoe deze risico's worden aanpak verbeterd. Hoewel de onderneming zich nog geen publieke doelstellingen omtrent het gebruik van water heeft gesteld, zegde de onderneming wel toe om waterrisico's mee te zullen wegen in de vernieuwing van haar duurzaamheidsbeleid. Met deze toezegging bereikte de dialoog met American Water Works mijlpaal 4.

Terugkijkend op het engagementtraject rondom waterrisico's in de elektriciteit- en watersector ziet Achmea IM een waardevolle en constructieve dialoog met de geselecteerde ondernemingen over hun omgang met waterbeheer. Er was een grote bereidheid bij de ondernemingen om het thema te onderzoeken en te bespreken, een enkele uitzondering daargelaten. Waterrisico wordt door de ondernemingen vaak als belangrijk, maar zelden als urgent benoemd. Het onderwerp krijgt dan ook maar incidenteel een plek in publieke bedrijfsrapportages over risico's. Daarnaast maakt de complexiteit van duurzaam watergebruik dat er nauwelijks kwantitatief gerapporteerd wordt over dit onderwerp.

3.5.2. Energie efficiëntie in de staal en chemie industrie

Wereldwijd heeft verbetering van energie efficiëntie de groei van het energiegebruik met circa 12 procent afgeremd. Bovendien toont scenario-analyse aan dat zelfs bij een verdubbeling van het bruto binnenlands product in 2040 toch een lagere wereldwijde uitstoot van broeikasgassen mogelijk is dan vandaag. Enkel door energie efficiëntie kan meer dan 40 procent van de volgens de Parijse doelstellingen benodigde vermindering van CO₂-uitstoot worden bereikt. Energie efficiëntie is zodoende het sleutelwoord in het mogelijk maken van verdere economische groei, zonder evenredige groei in uitstoot. Energie efficiëntie is onmisbaar geworden voor het bereiken van de wereldwijde klimaatdoelen.

Achtergrond van het thema

De beperking van klimaatverandering tot maximaal 2 °C, met een streefwaarde van 1,5 °C, hangt in belangrijke mate af van verbeterde energie efficiëntie. Sinds het jaar 2000 werd de toenemende vraag naar energie voor een derde gecompenseerd door verbeterde efficiëntie. Het Internationaal Energie Agentschap (IEA) stelt vast dat de industrie potentieel twee keer zoveel waarde kan creëren uit energie in 2040 dan nu het geval is. Met verbeterde energie efficiëntie gaan belangrijke economische, ecologische en sociale voordelen gepaard. Het leidt tot een afname van broeikasgasemissies, maar energiebesparingen zijn, sec bekeken, per definitie kostenbesparend; een investering in energiebesparingsmaatregelen betaalt zich gemiddeld met een factor drie terug. Overige voordelen zijn minder luchtvervuiling, verhoogde koopkracht van huishoudens door lagere energiekosten, verbeterde energiezekerheid door verminderde invoer en uitgebreide toegang tot moderne energiediensten (IEA, 2018).

Er wordt kritisch gekeken naar alle sectoren die voor de grootste uitstoot van broeikasgassen zorgen, waaronder de staal, cement en chemiesector. Vanwege beperkte beleggingen in de cementsector, richt dit engagement traject zich op bedrijven in de chemie- en de staalindustrie. Er is onderzocht in welke mate ondernemingen in de beleggingsportefeuilles voorbereid zijn op markt- en beleidsontwikkelingen op het gebied van klimaatverandering en energie efficiëntie. Ook is de materialiteit onderzocht van energie efficiëntie voor ondernemingen in de chemie en de staalindustrie.

Doel van het thema

Er zijn verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen:

- De ondernemingen formuleren een lange termijn klimaatstrategie. Daarbij dienen ze rekening te houden met strategische en financiële risico's en kansen als gevolg van klimaatverandering, zoals veranderingen in beleid en markt en technologische ontwikkelingen zoals een mogelijke invoering of verhoging van een CO₂-prijs. Deze komen mogelijk naar voren door een grondige risico-analyse en het uitvoeren van scenario-analyses.
- De onderneming committeert zich aan meetbare doelen rondom klimaat, energie-efficiëntie en de samenstelling van de brandstofmix. Ondernemingen wordt opgeroepen op om zich te verbinden aan wetenschappelijk onderbouwde doelstellingen of 'Science Based Targets'.
- Binnen de operatie is er focus op energie efficiëntie en worden er relevante energie-efficiëntie maatregelen geïmplementeerd. De onderneming optimaliseert het proces onder andere door gebruik te maken van slimme meters en hergebruik van grondstoffen, energie, afval en warmte. Ook wordt er in toenemende mate gebruik gemaakt van hernieuwbare energie en wordt samengewerkt met organisaties binnen en buiten de sector.
- De onderneming is transparant over de voortgang en resultaten van haar klimaat en energie efficiëntie maatregelen.

Dit engagement thema sluit met name aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

Onze focus is doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix en doel 7.3 dat zich richt op het verhogen van energie-efficiëntie.

SDG 9: Industrie, innovatie en infrastructuur

Onze focus is doel 9.4 dat zich onder andere richt op het verduurzamen van industrieën.

Voortgang

In juni 2019 is met dit engagementprogramma gestart en is contact gezocht met de geselecteerde ondernemingen. Inmiddels is er met alle geselecteerde ondernemingen één of meerdere malen contact geweest. In de eerste helft van 2020 is voor het eerst gesproken met het Duitse chemiebedrijf Covestro over het energie efficiëntie programma van de onderneming en de beoogde uitbereiding van hernieuwbare energie. Daarnaast is schriftelijk contact geweest met PPG Industries over dit thema.

In de tweede helft van 2020 is een vervolggesprek gevoerd met het Amerikaanse staalbedrijf Nucor. Hoewel de onderneming aangaf op de korte termijn geen klimaatdoelstellingen te zullen aankondigen, maakt Nucor wel een begin met het uitvoeren van scenario-analyses. Ook

is gesproken met Fortescue Metals Group, een Australisch staalbedrijf, dat belangrijke stappen heeft gezet op het gebied van energie efficiëntie en klimaat. De onderneming stelt zich ten doel om in 2040, 10 jaar eerder dan de klimaatdoelstelling van Parijs, CO₂ neutraal te opereren en investeert veel in hernieuwbare energie. Ten slotte is in het afgelopen halfjaar gesproken met Umicore, dat gevestigd is in België. Momenteel presteert Umicore ondermaats op het gebied van klimaatverandering door een gebrek aan doelstellingen en onvoldoende transparantie. In 2021 zal de onderneming echter een duurzaamheidsstrategie met concrete doelstellingen aankondigen.

TABEL 3.5.2.1 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA ENERGIE EFFICIENCY¹

Ondernemingen	Voortgang
Fortescue Metals Group Ltd	lopende
Nucor Corporation	lopende
Covestro AG	lopende
PPG Industries, Inc.	lopende
Umicore	lopende
Sika AG	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

In de eerste helft van 2021 wordt de dialoog over energie efficiëntie met Covestro en Sika AG voortgezet. Ook wordt weer contact opgenomen met PPG Industries - waarmee tot dusver enkel schriftelijk contact is geweest. Verder wordt uitgekeken naar de aankondiging van klimaatdoelstellingen vanuit Umicore verderop in het jaar, waarna ook met Umicore de dialoog wordt vervolgd.

3.5.3. Transport & Klimaat

De transportsector draagt ruim 25 procent bij aan de totale Europese CO₂-uitstoot. Hoewel de transportsector grotendeels buiten het Klimaatakkoord van Parijs is gebleven dient de sector wel een belangrijke bijdrage te leveren aan de broeikasgas-reductie om deze doelstellingen te behalen. Daarom is het materieel en relevant vanuit financieel en maatschappelijk perspectief om dit thema uit te voeren binnen de logistieke sector.

Achtergrond van het thema

De transportsector omvat een breed scala aan industrieën. Er is gekozen om de dialoog te richten op de industriegroep 'logistiek'. De te behalen winst in termen van CO₂-reductie

en energie-efficiëntie wordt ingeschat als hoog. Een engagement in deze industrie heeft meerdere invalshoeken, waaronder: het verlagen van brandstofverbruik en het gebruik van alternatieve brandstofbronnen (denk aan schonere brandstoffen zoals waterstof of methanol voor lange afstanden), verbeterde voertuigtechnologie en technologische verbeteringen (zoals elektrische schepen naar het achterland), reductie van emissie-intensiteit van bestaande wagenparken, alternatieve vervoerswijzen, maar ook efficiëntie maatregelen op voertuigonderhoud (bijvoorbeeld weerstand verlagen door een schip schoon te houden) en logistieke planning voor het laden van voertuigen en routeplanning.

“De transport sector is de snelst groeiende uitstoter van broeikasgassen. De groei in energiebehoefte ten aanvang van transport is de hoogste van alle eindgebruikers”

– World Health Organisation

Doel van het thema

De doelen die zijn opgesteld voor de ondernemingen luiden als volgt:

- Transportbedrijven verbeteren transparantie over (a) de CO₂-uitstoot, door bijvoorbeeld te rapporteren over brandstofgebruik en (b) de gehanteerde strategie om te blijven voldoen aan de striktere CO₂ (zelf)regulering;
- Transportbedrijven nemen klimaatverandering en CO₂-uitstoot in het bijzonder op in hun beleid. Wij vragen hen de urgentie en materialiteit van het reduceren van de CO₂-uitstoot te erkennen, capaciteit en expertise op bestuursniveau ten aanzien van klimaatverandering beschikbaar te maken en klimaatscenario's (waaronder gebruik van fossiele brandstoffen) te integreren bij bepaling van lange termijn financiële risico's;
- Transportbedrijven integreren brandstofefficiëntie in de strategie, planning, activiteiten en investeringsbeslissingen;
- Daarnaast dienen transportbedrijven aan de hand van best practices (a) inzicht te geven in de mogelijkheden tot het reduceren van het gebruik van fossiele brandstoffen en (b) stimuleren over te schakelen op hernieuwbare energiebronnen.

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende Sustainable Development Goal (SDG):

SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

Onze focus is doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix en onderliggend doel 7.3 dat zich richt op het verhogen van energie-efficiëntie.

Voortgang

In het eerste kwartaal van 2019 zijn de dialogen met ondernemingen in de transportsector gestart. Nadat de meest recente informatie, waaronder analyses door dataprovider MSCI en rapportages van de ondernemingen zelf zijn bestudeerd, zijn de eerste brieven verzonden naar de ondernemingen. Inmiddels is met alle geselecteerde ondernemingen één of meerdere keren gesproken, met uitzondering van Expeditors International of Washington. Ondanks meerdere pogingen kwam de dialoog met deze onderneming tot onze spijt niet op gang, waarop het engagementtraject met deze onderneming per 1-1-2020 is beëindigd.

In de tweede helft van 2020 is een vervolgesprek met United Parcel Service (UPS) gevoerd. In november 2020 steunden Pensioenfonds Vervoer het indienen van een aandeelhoudersresolutie bij UPS. Deze resolutie vraagt UPS om de transparantie over haar lobbyactiviteiten en -uitgaven te vergroten. Ook verzoeken wij UPS via deze resolutie om te rapporteren over de afstemming tussen het klimaatbeleid van de onderneming en haar lidmaatschappen van lobbyverenigingen. In het gesprek met UPS is zowel gesproken over de voortgang van UPS in relatie tot haar klimaatdoelstellingen als de aandeelhoudersresolutie over UPS' lobbyactiviteiten. Door de COVID-19 pandemie en de verdere ontwikkeling van E-commerce is de vraag naar pakketten, en daarmee ook het aantal kilometers en het brandstofgebruik van UPS, toegenomen. UPS heeft aangegeven extra inspanningen te gaan leveren om haar emissies te verminderen. Daarnaast liet UPS weten de feedback over de transparantie over haar lobbyactiviteiten en de afstemming tussen UPS' klimaatbeleid en haar lobbyactiviteiten in acht te nemen.

Ook is in het afgelopen half jaar met C.H. Robinson gesproken. Door de COVID-19 pandemie en de dood van George Floyd vlakbij het hoofdkantoor van de onderneming, die de focus van C.H. Robinson op sociale aspecten vestigde, hebben de klimaatplannen van de onderneming enige vertraging opgelopen. De onderneming werkt momenteel haar klimaatstrategie en -doelstellingen uit en bereidt een scenario analyse voor. C.H. Robinson zal hierover in de eerste helft van 2021 meer informatie delen. Ten slotte is gesproken met Royal Mail. Royal Mail heeft zich een CO₂ neutrale doelstelling gesteld die in lijn is met een 1.6 graden scenario en daarmee binnen de doelstelling van het Klimaatakkoord van Parijs valt. De onderneming ontwikkelt op dit moment een routekaart met tussentijdse doelstellingen richting haar doel om in 2050 CO₂ neutraal te opereren.

TABEL 3.5.3.1 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA TRANSPORT & KLIMAAT¹

Ondernemingen	Voortgang
Deutsche Post AG	lopende
Expeditors International of Washington, Inc.	dialogoog wordt afgesloten
Royal Mail plc	lopende
United Parcel Service, Inc. Class B	lopende
C.H. Robinson Worldwide, Inc.	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

In de eerste helft van 2021 wordt een vervolg gegeven aan de dialoog met Deutsche Post en ingegaan op de voortgang die de onderneming heeft geboekt in relatie tot haar doelstelling om in 2050 CO₂ neutraal te opereren. Ook wordt uitgekeken naar nieuwe informatie die C.H. Robinson begin 2021 over haar klimaatstrategie en -doelstellingen zal delen.

UPS liet weten open te staan voor een vervolgggesprek waarin de aandeelhoudersresolutie over UPS' lobbyactiviteiten en transparantie hierover centraal staat. Dit gesprek wordt in de loop van 2021 gevoerd.

3.5.4. Klimaattransitie

In het klimaatakkoord van Parijs hebben 196 landen afgesproken om de opwarming van de aarde te beperken tot ruim onder de twee graden, waarbij het streven is de opwarming van de aarde beneden de 1,5 graad te houden. In een rapport over klimaatverandering (IPCC), wordt gesteld dat hiertoe het totaal aan mondiale CO₂-emissies tegen 2030 met 45 procent zal moeten dalen ten opzichte van 1990. Omdat fossiele brandstoffen die bij de verbranding een groot deel van de CO₂-uitstoot veroorzaken vooralsnog een centrale rol in de energievoorziening spelen, zal een verstrekkende transitie van de energievoorziening nodig zijn om de uitstoot van broeikasgassen fors te reduceren (DNB, 2018). Wereldwijd spannen overheden, (maatschappelijke) organisaties en consumenten zich in om een transitie mogelijk te maken naar een koolstofarme economie. Daarbij ligt de nadruk op investeren in meer hernieuwbare energie en het afbouwen van onze afhankelijkheid van fossiele energiebronnen.

Achtergrond van het thema

Tijdens de dialoog klimaattransitie wordt gesproken met ondernemingen over de gevolgen van de klimaattransitie in termen van risico's en kansen. Het gesprek richt zich op de strategie die bedrijven kiezen, maar ook: in welke mate zijn zij voorbereid op veranderingen die in diverse klimaatscenario's worden geschetst? In welke mate kunnen bijvoorbeeld ondernemingen die nu sterk afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen zich tijdig aanpassen aan een veranderende markt en regelgeving? Waar ligt het zwaartepunt van de huidige investeringen door ondernemingen en welke keuzes liggen hieraan ten grondslag? Zijn ondernemingen in staat om verschillende toekomstscenario's uit te werken, veranderingen waar te nemen en tijdig te anticiperen?

Met behulp van een scenario-analyse model is het beleggingsuniversum getoetst. De uitkomst geeft inzicht in de ondernemingen waarvan gesteld kan worden dat zij in de komende 5 jaar het verst verwijderd zijn van een breed geaccepteerd 2 °C scenario. De analyse bestrijkt 70-90 procent van de broeikasgasemissies die samenhangen met een standaardportefeuille en omvat de door de DNB beschreven transitiegevoelige sectoren zoals de fossiele energie sector. Op basis van onze observaties blijkt dat er relatief veel winst valt te behalen voor de energiesector (olie en gas) en automobielproducenten. Ondernemingen in portefeuille in deze sectoren staan momenteel voor de grootste uitdagingen in relatie tot de energietransitie doordat zij momenteel meer opereren in lijn met een 2 – 4 graden scenario dan een 1,5-2 graden scenario.

Doel van het thema

In het engagementtraject zijn verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen:

- De ondernemingen bereiden zich voor op de gevolgen van de klimaattransitie en maken kansen en risico's inzichtelijk. De ondernemingen dienen bovendien transparant te zijn over de wijze waarop zij klimaatgerelateerde risico's en kansen meten en monitoren. Ook vragen wij de ondernemingen verschillende scenario's over veranderende markten uit te werken;
- Ondernemingen ontwikkelen een gedegen klimaatstrategie en voeren deze uit. Dit betekent dat de strategie zowel financieel als maatschappelijk robuust moet zijn. Autoproducenten dienen hierbij een duidelijk visie op de ontwikkeling van elektrisch rijden op te stellen;
- De olie- en gasbedrijven nemen een sturende rol aan in de transitie naar hernieuwbare energie en reageren niet slechts op de vraag;
- De onderneming geeft toegang tot de gehanteerde maatstaven en doelstellingen en telt ons in staat om potentiële risico's, het vermogen om aan financiële verplichtingen te voldoen, de algemene blootstelling aan klimaat gerelateerde kwesties en de voortgang in het beheer van of de aanpassing aan deze kwesties beter te beoordelen;

- De ondernemingen zijn transparant over de voortgang en resultaten van genomen klimaatmaatregelen.

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix.

SDG 13: Klimaatactie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 13.2 dat zich richt op maatregelen integreren inzake klimaatverandering.

Voortgang

In het tweede halfjaar van 2019 is dit thema van start gegaan en is er onderzoek gedaan, op basis van KPI's, naar de activiteiten van ondernemingen op het gebied van klimaattransitie. Op basis van dit onderzoek zijn engagementbrieven verstuurd naar de zes geselecteerde ondernemingen: Subaru Corporation, Renault, BMW, Marathon Oil Corporation, Exxon Mobil Corporation en OMV AG. Inmiddels is met alle ondernemingen gesproken één of meerdere keren contact gehad. In de eerste helft van 2020 is gesproken met Subaru en BMW over onder andere emissiereductiedoelstellingen en veranderende wet- en regelgeving omtrent uitstoot limieten. Van Renault is een schriftelijke reactie ontvangen op de vragen over de klimaatstrategie van de onderneming en de transparantie hierover.

Na meerdere verzoeken om een dialoog heeft Achmea IM in de tweede helft van 2020 een gesprek met vertegenwoordigers van Renault gevoerd. De Franse autofabrikant geeft aan op de goede weg te zijn om aan de regelgeving van de EU rondom de CO₂ uitstoot van personenauto's te voldoen. Renault ziet elektrische voertuigen, een segment waarbinnen Renault in de EU marktleider is, als de beste oplossing voor het aanpakken van klimaatvraagstukken waar de onderneming mee te maken heeft. Ook is gesproken met het Oostenrijkse OMV AG. De onderneming maakt momenteel een belangrijke transformatie door. Begin 2020 verhoogde OMV haar belang in petrochemiebedrijf Borealis tot 75 %, waarmee OMV de basis legt richting een CO₂ neutrale toekomst. Borealis speelt namelijk een voortrekkersrol op het gebied van het recyclen van plastic en in de overgang naar een circulaire economie. OMV gaat zich richten op drie pijlers in haar klimaattransitiestrategie: een verschuiving van olie naar gas, een verschuiving richting (petro)chemische producten en een focus op het recyclen van plastic.

Ook is Marathon Oil verzocht, die tot op heden enkel schriftelijk heeft gereageerd op de verzoeken om een dialoog, om de dialoog aan te gaan. In het verzoek zijn zorgen

geuit over de toenemende broeikasgasemissies die de onderneming rapporteert en over het ontbreken van een lange-termijn transitie strategie en emissiedoelstellingen. Marathon Oil heeft nog niet gereageerd op het verzoek.

TABEL 3.5.4.1 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA KLIMAATTRANSITIE¹

Ondernemingen	Voortgang
SUBARU CORP	lopende
Renault SA	lopende
BMW	lopende
Marathon Oil Corporation	lopende
Exxon Mobil Corp.	lopende
OMV AG	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

In de eerste helft van 2021 wordt nogmaals contact opgenomen met Marathon Oil. Ook wordt in een vervolggesprek met BMW en Subaru verzocht om over hun voortgang op het gebied van klimaattransitie te spreken. Daarnaast wordt ingezet om met Exxon Mobil, waarvan tot nu toe enkel een schriftelijke reactie is ontvangen, in gesprek te gaan over het klimaatbeleid van de onderneming.

3.5.5. Afbouw blootstelling Steenkool

Elektriciteit uit steenkool is verreweg de meest CO₂-intensieve vorm van energie-opwekking. De verbranding van steenkool in energiecentrales is verantwoordelijk voor meer dan 40% van de wereldwijde CO₂-uitstoot en draagt daarmee sterk bij aan klimaatverandering (IEA 2018). Het is daarom van belang dat mijnbouwbedrijven die steenkool winnen en elektriciteitsbedrijven die hier energie uit opwekken overstappen op duurzamere alternatieven. Wij gaan in gesprek met deze ondernemingen om dit proces waar mogelijk te versnellen.

Achtergrond van het thema

Dit engagement traject richt zich specifiek op de groep van mijnbouw- en elektriciteitsbedrijven die (deels) afhankelijk zijn van de winning van of de opwekking van elektriciteit uit steenkool.

Door in gesprek te gaan met deze ondernemingen willen wij de transitie naar een koolstofarm energiesysteem bespoedigen en bijdragen aan het Parijse Klimaatakkoord. Van energiebedrijven die gebruik maken van steenkool in de

brandstofmix wordt concreet gevraagd dat zij zich richten op minder CO₂-intensieve en bij voorkeur hernieuwbare vormen van energieopwekking. Van mijnbouwondernemingen betrokken bij de winning van steenkool wordt concreet gevraagd om een duidelijk pad te kiezen waarlangs de afhankelijkheid van steenkool wordt afgebouwd en in wordt gezet op duurzamere alternatieven.

Doel van het thema

Er zijn in dit engagementtraject verschillende doelen gesteld voor de geselecteerde mijnbouw- en elektriciteitsbedrijven:

- De onderneming heeft een doelstelling op het afbouwen van de steenkoolcapaciteit
- De onderneming heeft een emissiereductiedoelstelling (bij voorkeur binnen de grenzen van 2 graden gemiddelde wereldwijde temperatuurstijging)
- De onderneming ligt op koers voor het behalen van bovenstaande doelstellingen
- Elektriciteitsbedrijven investeren in hernieuwbare energie
- Mijnbouwbedrijven investeren in het vinden en ontginnen van grondstoffen die een alternatief kunnen zijn voor steenkoolwinning

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de mondiale energiemix.

SDG 13: Klimaatactie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 13.2 dat zich richt op het nemen van maatregelen inzake klimaatverandering.

Voortgang

Begin 2020 zijn brieven verstuurd met de doelstellingen en vragen naar alle geselecteerde ondernemingen binnen dit thema. Achmea IM vroeg de mijnbouw- en elektriciteitsbedrijven naar hun visie op het gebruik van steenkool voor energiewinning, hun afbouwstrategie en investeringsplannen voor andere bronnen van inkomsten en activiteiten. Inmiddels is met alle ondernemingen, op Jardine Matheson na, één of meerdere keren contact geweest. Jardine Matheson is de enige geselecteerde onderneming van wie tot nog toe geen reactie is ontvangen.

Het afgelopen half jaar is gesproken met DTE Energy Company over haar voortgang met betrekking tot het afbouwen van haar steenkoolcapaciteit. De onderneming liet weten drie kolencentrales vervroegd te sluiten in 2021 en 2022. De overige twee kolencentrales van DTE Energy staan gepland om in 2030 en 2040 gesloten te worden. DTE Energy verzekerde in het gesprek ook dat er geen

werknemers zijn die hun baan zullen verliezen door de sluiting van de centrales. Ook nam Achmea IM het afgelopen jaar deel aan een webinar met Enel SpA. Enel ligt op koers om haar steenkoolcapaciteit in 2030 volledig afgebouwd te hebben. In 2022 zal Enel haar steenkoolcapaciteit al met 74 procent verlaagd hebben ten opzichte van 2018. Tegelijkertijd investeert Enel flink in het versnellen van de groei van haar hernieuwbare energiecapaciteit. Hierdoor zal in 2022 Enels hernieuwbare energiecapaciteit 60 procent uitmaken van de totale productiecapaciteit van de onderneming.

TABEL 3.5.5.1 VOORTGANG ONDERNEMINGEN

Ondernemingen	Voortgang
Anglo American Platinum Ltd	lopende
BHP	lopende
DTE Energy Company	lopende
Endesa S.A.	lopende
Enel SpA	lopende
Jardine Matheson Holdings Limited	lopende
RWE AG	lopende
Southern Company	lopende
South32 Ltd.	lopende
WEC Energy Group Inc	lopende

Vervolg

In de eerste helft van 2021 worden de duurzaamheidsrapportages en kolen-afbouwstrategieën van de ondernemingen geëvalueerd. Aan de hand van deze analyse wordt de dialoog vervolgd.

3.5.6. Goede en beschikbare medicijnen

Medicijnen, en daarmee de farmaceutische sector, zijn van groot belang voor een goede gezondheidszorg. Door de ontwikkeling van goede medicijnen is een effectieve behandeling van een grote groep aandoeningen mogelijk geworden. Hoewel de farmaceutische sector dus een belangrijke en nuttige rol vervult, spelen er verschillende problemen en misstanden.

Achtergrond van het thema

Een aantal belangrijke misstanden die spelen in de farmaceutische sector zijn:

- Het prijsbeleid rondom specifieke medicijnen, die behandelingen zowel in Nederland als in andere

ontwikkelde economieën en ontwikkelingslanden ontoegankelijk maken.

- De omgang met patenten en regelgeving, waardoor prijzen opgedreven worden en de toegankelijkheid van medicijnen wordt verminderd.
- Gevallen van corruptie en het verlenen van gunsten aan zorgverleners om de verkoop van medicijnen te verhogen.
- Het onvoldoende ontwikkelen van medicijnen die een groot maatschappelijk belang hebben, maar waarvoor de markt relatief klein is.
- Verslavingen aan specifieke pijnstillers. Onder andere in de Verenigde Staten lopen hierover diverse rechtszaken.

De Covid-19 crisis heeft bovenstaande punten nog eens extra in de schijnwerpers gezet. De farmaceutische sector speelt een belangrijke rol bij het oplossen van deze crisis, zowel maatschappelijk als economisch. Dit is echter alleen effectief als de sector inzet op een goede beschikbaarheid van medicijnen, een prijsstelling die toegang wereldwijd mogelijk maakt en ook op langere termijn inzet op medicijnen die toekomstige pandemieën kunnen bestrijden.

Access to Medicine

Access to Medicine is een internationale stichting, gevestigd in Amsterdam. Access to Medicine zet zich in om medicijnen wereldwijd toegankelijk te maken, met name in ontwikkelingslanden. Om dit te bereiken publiceert Access to Medicine diverse ranglijsten waarop verschillende farmaceuten worden gerangschikt rondom de thematiek van het ontwikkelen en het beschikbaar maken van medicijnen. De bekendste ranglijst is de Access to Medicine index die de 20 grootste farmaceuten wereldwijd rangschikt.

De stichting publiceert echter ook ranglijsten over wat bedrijven doen om vaccins beschikbaar te maken en om resistentie tegen antibiotica te bestrijden. De resultaten worden gebruikt door een brede coalitie van investeerders om farmaceuten aan te sporen om medicijnen wereldwijd beter beschikbaar te maken.

Doel van het thema

De doelstellingen zijn gericht op het structureel oplossen van de problematiek. De focus van dit engagementtraject is 'Sustainable Development Goal'(SDG) 3, dat zich richt op 'Goede Gezondheid & Welzijn' en in het bijzonder op de volgende bijbehorende subdoelstellingen:

3.8.

Zorgen voor een universele ziekteverzekering, met inbegrip van de bescherming tegen financiële risico's, toegang tot kwaliteitsvolle essentiële gezondheidszorgdiensten en toegang tot de veilige, doeltreffende, kwaliteitsvolle en

betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins voor iedereen.

3.b

Het onderzoek en de ontwikkeling ondersteunen van vaccins en geneesmiddelen voor overdraagbare en niet-overdraagbare ziekten voor de overdraagbare en de niet-overdraagbare ziekten, die in hoofdzaak ontwikkelingslanden treffen. Toegang verschaffen tot betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins, volgens de richtlijnen van de Verklaring van Doha aangaande het TRIPS-akkoord en Volksgezondheid. De Verklaring bevestigt het recht van ontwikkelingslanden om ten volle gebruik te maken van de bepalingen van de 'Overeenkomst aangaande de Handelsaspecten van de Intellectuele Eigendom' (TRAIIPR) die ruimte laat voor de bescherming van de volksgezondheid; en, in het bijzonder, het verschaffen van toegang tot geneesmiddelen voor iedereen.

Er zijn verschillende stappen die ondernemingen op dit thema kunnen zetten. Op basis van de uitgangspunten en voorbereidend onderzoek, zijn de volgende hoofddoelstellingen geselecteerd die, afhankelijk van de onderneming worden vertaald in bedrijfsspecifieke doelen:

- Het doel om medicijnen betaalbaar en toegankelijk te maken een centrale plek te geven in de **bedrijfsstrategie**;
- Het ontwikkelen van een **transparant en verantwoord prijsbeleid**. Denk bijvoorbeeld aan een koppeling tussen de prijs van het medicijn, de gerealiseerde gezondheidswinst en de ontwikkelingskosten;
- Op een verantwoorde manier omgaan met **patenten en licenties**, die voorkomt dat medicijnen onbereikbaar worden;
- Te sturen op maatschappelijke impact, gezondheidswinst en veilige medicijnen, ook in research & development;
- Verankering internationale standaarden, onder andere van de World Health Organisation.
- Het hebben van een gedegen **beleid, implementatie en onafhankelijke monitoring** om zowel corruptie, oneerlijke handelspraktijken als belastingontwijking te voorkomen.
- Het vergroten van de **transparantie en rapportage** over de bovengenoemde onderwerpen richting investeerders, consumenten en andere stakeholders. Inclusief transparantie over belastingen, lobby-activiteiten en betalingen aan zorgverleners.
- Bovenstaande doelstellingen een plek te geven in het **variabele beloningsbeleid**.

Voortgang

In 2019 is van start gegaan met een onderzoek naar de ondernemingen die voor deze dialoog zijn geselecteerd en is er gesproken met verschillende experts, waaronder Access to Medicine. Hierna zijn de eerste brieven gestuurd naar de geselecteerde farmaceuten.

In de tweede helft van 2020 is met name gericht op de dialoog met Johnson & Johnson, Abbvie, Gilead en Bayer.

In de eerste helft van 2020 is het investor statement toegezonden naar Johnson & Johnson. De onderneming heeft hier per email kort op gereageerd, maar heeft ons nog niet uitgenodigd voor een gesprek. Dat was één van redenen om in november 2020 een resolutie op de aankomende aandeelhoudersvergadering mede in te dienen waarin de onderneming wordt opgeroepen om transparant te zijn over hoe overheidsfinanciering bij de ontwikkeling van haar Covid-19 vaccin invloed heeft gehad op de uiteindelijke prijs. Een dergelijke resolutie is een krachtig middel om op de aandeelhoudersvergadering een signaal af te geven, maar kan ook voor de onderneming een aansporing zijn om voorafgaand aan deze vergadering het gesprek aan te gaan met beleggers en eerder stappen te zetten. Mochten deze stappen ook worden gezet dan kan de resolutie ook van de agenda af worden gehaald door de indieners. De onderneming heeft op deze resolutie gereageerd en begin 2021 zal hierover een gesprek plaatsvinden.

Ook naar Abbvie is in de eerste helft van 2020 het investor statement toegezonden. Daar is de onderneming echter niet op ingegaan. Ook bij Abbvie heeft Achmea IM daarom in november 2020 een resolutie met andere beleggers ingediend waarin de onderneming wordt opgeroepen om een verantwoord prijsbeleid een plek te geven in haar remuneratiebeleid voor het bestuur. Een eerste gesprek met Abbvie hierover heeft in december 2020 plaatsgevonden. Abbvie heeft meer verteld over haar beleid, maar liet nog in het midden of de onderneming op korte termijn de stappen zal zetten die de resolutie overbodig maken.

Bayer is het afgelopen jaar erg open geweest wat betreft de verzoeken voor engagement. Na meerdere gesprekken is in juli 2020 wederom het gesprek plaatsgevonden. De onderneming gaf in dit gesprek aan het eens te zijn met de punten in het investor statement en op operationeel gebied ondersteuning te bieden aan de Duitse overheid rondom de bestrijding van Covid-19. Daarnaast is besproken of Bayer ondersteuning kan bieden bij de productie van vaccins. Ook de uitvoering van het nieuwe duurzaamheidsbeleid van Bayer stond op de agenda. Zo heeft de onderneming een nieuwe doelstelling wat betreft het vergroten van de toegang tot anticonceptie in ontwikkelingslanden. Ook de recente rechtszaken rondom het bestrijdingsmiddel Roundup, van dochterbedrijf Monsanto, zijn besproken.

Met Gilead heeft een tweede vervolgesprek plaatsgevonden naar aanleiding van het Covid-19 statement en haar score op de access to medicine index. Dit in samenwerking met diverse beleggers die het investor statement hebben ondertekend. Er is gesproken over het medicijn Remdesivir, dat mogelijk een rol kan spelen bij de behandeling van Covid-19. Daarbij zijn vragen gesteld over hoe de onderneming bij dit medicijn werkt aan voldoende productiecapaciteit, eerlijke prijzen en een eerlijke verdeling van dit medicijn tussen landen. Er zijn zorgen geuit over de

huidige prijzen die in verschillende landen worden gevraagd. Het vergroten van transparantie over de uitvoering van het prijsbeleid is dan ook een belangrijk thema voor het vervolg.

TABEL 3.5.6.1 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA GOEDE EN BESCHIKBARE MEDICIJNEN¹

Ondernemingen	Voortgang
Aurobindo	lopende
Novartis	lopende
Johnson & Johnson	lopende
Gilead Sciences, Inc.	lopende
Roche Holding AG	lopende
Bayer AG	lopende
Abbvie Inc.	lopende
Biogen	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

In januari zal met de andere investeerders die het investor statement hebben gesteund de vervolgstappen besproken worden. Daarnaast zal dit voorjaar de nieuwe Access to Medicine Index uitkomen. Over de resultaten en verbeterpunten zal met de ondernemingen in onze engagement in 2021 het gesprek aangegaan worden.

3.5.7. Leefbaar loon in de supermarkt- en textielsector

Een leefbaar loon is een loon waarmee een werknemer kan voorzien in basisbehoeftes van zijn of haar gezin; van voeding, gezondheidszorg, kleding, huisvesting tot scholing. Afhankelijk van het land kan dit overeenkomen met het minimumloon, maar in vele landen is er of geen wetgeving op dit terrein, of is het minimumloon onvoldoende om in het levensonderhoud te kunnen voorzien. Dit geldt voor ontwikkelingslanden, maar ook dichterbij huis in landen als Hongarije, het Verenigd Koninkrijk of Polen. Juist daarom hebben bedrijven een belangrijke verantwoordelijkheid wat betreft het betalen van een leefbaar loon. Hoewel het betalen van een leefbaar loon in eerste instantie lijkt te leiden tot hogere kosten, kan het ook leiden tot lagere kosten en hogere winstgevendheid. Dit blijkt onder andere uit onderzoeken van Berenschot en Chapman & Thompson op dit onderwerp.

Er is gekozen om twee sectoren te selecteren voor het engagementprogramma, namelijk de kleding- en

supermarktsector. Het onderwerp is voor deze sectoren materieel en ze kunnen ook relatief eenvoudig verbeteringen op dit thema realiseren. Er wordt bij de uitvoering van dit thema nauw samengewerkt met het Platform Living Wage for Financials (PLWF). Dit is een samenwerkingsverband van financiële instellingen, waaronder MN, ASN, a.s.r., Triodos IM, NN IP, Robeco en Kempen. Binnen dit platform wordt informatie uitgewisseld, is een methodologie ontwikkeld om bedrijven te analyseren op hun prestaties op het gebied van leefbaar loon en wordt er samengewerkt om de resultaten van het platform onder de aandacht te brengen. Engagements worden indien mogelijk samen gevoerd of gecoördineerd. Dit maakt het voor dit engagementtraject mogelijk zowel de efficiency als effectiviteit te vergroten.

Doel van het thema

Leefbaar loon is een complex onderwerp, zeker in een bedrijf met honderden toeleveranciers. Daarom hebben we op meerdere niveaus doelstellingen geformuleerd waarop een bedrijf stappen kan zetten die we in tabel 3.5.1 verder toelichten. Afhankelijk van het bedrijf leggen we de nadruk op één of meer van deze doelstellingen.

TABEL 3.5.7.1 DOELSTELLINGEN LEEFBAAR LOON¹

Doelstelling	Toelichting
Beleidsvorming	Het bedrijf heeft beleid ontwikkeld op het onderwerp leefbaar loon.
Implementatie & toetsing	Het bedrijf implementeert haar beleid in haar eigen bedrijfsvoering en bij haar toeleveranciers. Het bedrijf monitort actief de voortgang hiervan.
Randvoorwaarden	Het bedrijf zorgt tevens dat de randvoorwaarden voor een leefbaar loon, zoals collectieve onderhandeling en vakbondsvrijheid, gewaarborgd zijn.
Samenwerking	Het bedrijf werkt op dit thema samen met andere partijen.
Transparantie	Het bedrijf is op dit thema transparant richting investeerders, consumenten en andere stakeholders wat betreft haar beleid, de implementatie en de voortgang.

¹ Bron: Achmea Investment Management

Voortgang Kledingsector

De tweede helft van 2020 stond vooral in het teken van de afronding van het jaarlijkse voortgangsonderzoek en de presentatie van de resultaten, zie voor meer details daarover het kader over PLWF. Dit jaar zijn ook voor het eerst de resultaten van het onderzoek gepubliceerd op de website van PLWF. Bij Hugo Boss, Ralph Lauren en VF Corp zijn duidelijke verbeteringen te zien van beleid op punten die eerder in de dialoog zijn besproken.

Er zijn ook gesprekken gevoerd met Home Depot, Ralph Lauren en TJX en namen deel aan de stakeholder dialoog over de duurzaamheidsstrategie van Hugo Boss. Een voorzien gesprek met Hugo Boss specifiek over leefbaar loon moest

worden uitgesteld tot begin volgend jaar. Ook met VF Corp. lukte het niet meer om nog in 2020 een gesprek over leefbaar loon te plannen. Dit gesprek zal begin 2021 plaatsvinden. Het onderzoek naar VF Corp. toonde wel duidelijk aan dat de onderneming vooruitgang boekt. Zo heeft de onderneming het mensenrechten beleid versterkt, en spreekt het daarin nu over het belang van eerlijke lonen en een adequate levensstandaard.

Bij Home Depot staat het onderwerp leefbaar loon in de productieketen nog niet echt op de agenda. Dat bleek wederom uit het jaarlijkse onderzoek. Het gesprek ging daarom meer over de actualiteit zoals de problemen rond de Covid-19 crisis en de arbeidsomstandigheden voor de eigen werknemers. Wat betreft de eigen werknemers is gelijke betaling van mannen en vrouwen nog een belangrijk punt van aandacht. Aangezien het contact met Home Depot eerder moeizaam verliep, was het dit keer constructieve gesprek een stap vooruit. Voor de voorzetting van de dialoog zal met de samenwerkende beleggers binnen het PLWF besproken worden hoe de aandacht van de onderneming toch ook richting leefbaar loon in de keten verlegd kan worden en dit thema een plek krijgt in een structurele analyse van mensenrechten risico's in de keten.

Ralph Lauren boekt duidelijk vooruitgang op gebied van leefbaar loon. In juli zijn de resultaten van ons jaarlijkse onderzoek besproken waaruit die voortgang bleek. Belangrijke basis voor die voortgang was een document met de eerste uitwerking van de eerder aangekondigde 'strategie voor loonbetaling in de productieketen'. Daarin spreekt de onderneming een duidelijk commitment uit ten aanzien van leefbaar loon. Natuurlijk ging het gesprek ook over de impact van de Covid-19 crisis. Ook Ralph Lauren en partners in de keten zijn zwaar geraakt. Toch heeft de onderneming zich ingezet om geplaatste orders te betalen en ondersteunt ze ook de ILO 'Call to action' om samen te werken aan het herstel van kledingindustrie.

Van TJX is het antwoord op de schriftelijke vraag die we indienden voor de aandeelhoudersvergadering in juni ontvangen. Ook rondde Achmea IM in het derde kwartaal het jaarlijkse onderzoek af naar de onderneming. In december spraken zij opnieuw met TJX. In dit gesprek is vooral gesproken over de productie van kleding voor eigen merken. Gezien de aarzeling van de onderneming om met leefbaar loon aan de slag te gaan wordt momenteel met andere leden van PLWF bekeken welke stappen TJX eerst moet zetten om vervolgens leefbaar loon als mensenrechten risico in beeld te krijgen. Aan TJX wordt nu gevraagd om in meer detail te rapporteren over de risico analyse met betrekking tot mensenrechten en arbeidsomstandigheden in de landen waar de productie plaatsvindt.

Voortgang Supermarkten

De tweede helft van 2020 stond ook voor de supermarkten in het teken van de afronding van het jaarlijkse voortgangsonderzoek en de presentatie van de resultaten. Zie voor meer details daarover het kader over PLWF.

Ten opzicht van de analyse in 2019 lijken er een aantal voorzichtige stappen vooruit te zijn gezet bij de ondernemingen waarmee we de engagement voeren. Bijvoorbeeld door het expliciet benoemen van leefbaar loon als relevant onderwerp in het beleid, publiceren van een mensenrechtenbeleid en concrete stappen in de cacao-keten. Op basis van de uitkomsten van ons onderzoek heeft Achmea IM met de andere leden van het PLWF een publicatie opgesteld die ook zijn gedeeld met de ondernemingen. In deze publicatie wordt opgeroepen, op basis van de analyse, ondernemingen op om beter in beeld te krijgen in welke ketens de problematiek het grootst is, stappen te zetten bij hun eigen werknemers en naast pilotprojecten leefbaar loon een volwassen plek te geven in de inkoopprocessen en audits die plaatsvinden bij toeleveranciers. De publicatie is [hier](#) te downloaden.

De resultaten uit de analyse en de oproep zijn met alle ondernemingen besproken. De resultaten werden voor het overgrote deel geaccepteerd en de ondernemingen gaven aan dat werd ingezet om volgend jaar betere prestaties neer te zetten. Per onderneming is tevens ingezoomd op specifieke onderwerpen. Zo is er met Tesco gesproken over de implementatie van het nieuwe beleid op gebied van leefbaar loon en arbeidsomstandigheden in de keten. Met Casino is er gesproken over hoe de onderneming in kaart kan brengen of er een leefbaar loon wordt betaald in de verschillende markten waar de onderneming actief is.

TABEL 3.5.7.2 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA LEEFBAAR LOON IN SUPERMARKT EN TEXTIELSECTOR¹

Ondernemingen	Voortgang
Home Depot	lopende
Hugo Boss	lopende
Ralph Lauren	lopende
TJX Companies	lopende
VF Corp	lopende
Casino Guichard-Perrachon S.A.	lopende
Carrefour S.A.	lopende
Li & Fung Limited	afgesloten
Koninklijke Ahold Delhaize N.V.	lopende
Metro A.G.	lopende
Tesco PLC	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

In 2021 wordt het thema leefbaar loon afgerond. Dit jaar worden nog de laatste gesprekken met de ondernemingen gevoerd en met het PLWF het jaarlijkse voortgangsonderzoek uitgevoerd en daarover gerapporteerd.

3.5.8. Access to Nutrition

Zowel goede voeding als voldoende voeding zijn van groot belang voor een gezonde samenleving. Voedingsbedrijven kunnen hier op verschillende manieren een belangrijke bijdrage aan leveren en hiermee tevens inspelen op een groeiende markt. Zo kunnen zij voedingswaarde en gezondheid meer prioriteit geven bij het ontwikkelen van producten, gezondheid meewegen in de prijsstelling en consumenten actief informeren over de voedingswaarden van producten.

Achtergrond van het thema

De 'Access to Nutrition Index' is een initiatief dat wereldwijd ondernemingen in de voedingssector rangschikt op basis van hun presentaties op onder andere de volgende thema's:

- Voorkomen van ondervoeding;
- Voorkomen van obesitas;
- Verantwoorde marketing richting kinderen en het promoten van borstvoeding.

De index is ontwikkeld op basis van kennis van investeerders, wetenschappers en relevante internationale organisaties zoals de 'United Nations World Health Organisation' (WHO). Er bestaat zowel een wereldwijde index als regionale indices die inzoomen op ondernemingen uit de Verenigde Staten, India, Mexico en Zuid-Afrika.

De resultaten laten zien dat voedingsbedrijven nog belangrijke stappen op het thema Access to Nutrition kunnen zetten. Zo blijkt dat slechts 1/3 van de onderzochte voedingsproducten als gezond kunnen worden gekwalificeerd.

Om de resultaten van het onderzoek via investeerders onder de aandacht te brengen bij ondernemingen, is er zowel een investor statement als een gezamenlijk engagement programma gelanceerd. Aan beide initiatieven neemt Achmea IM in het kader van dit engagementthema actief deel om zo ondernemingen te stimuleren, stappen te zetten op het gebied van Access to Nutrition.

Doel van het thema

In het engagementtraject zijn verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen, gebaseerd op de uitgangspunten van de 'Access to Nutrition Index':

- De onderneming geeft goede voeding een gedegen plek in de strategie, uitgewerkt in concreet beleid;
- De onderneming zet zich in om goede en gezonde producten te ontwikkelen;

- De onderneming zet zich in om goede voeding tegen een betaalbare prijs beschikbaar te maken;
- De onderneming ondersteunt met haar marketingactiviteiten een gezond voedingspatroon;
- De producten van de onderneming passen in een gezond dieet en een gezonde levensstijl;
- De onderneming geeft via de verpakking goede informatie aan consumenten over de voedingswaarden van haar producten;
- Ondernemingen werken actief samen met andere belanghebbenden op het gebied van goede voeding.

Dit engagementthema sluit aan bij de volgende ‘Sustainable Development Goals’(SDG’s):

SDG 2: Geen Honger

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 2.2 dat zich richt op het uitbannen van slechte voeding(spatronen).

SDG 3:Goede Gezondheid en Welzijn

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 3.4 dat zich richt op het voor 2030 met een derde inperken van vroegtijdige sterfte gelinkt aan niet-overdraagbare ziekten, zoals diabetes, kanker of hart- en vaatziekte.

“Waar in ontwikkelingslanden ondervoeding zich concentreert rond lage- en middeninkomens, is het overgewicht dat zich concentreert onder lage inkomens in ontwikkelde landen”

– UN Food and Agricultural Organisation

Voortgang

Nadat in 2018 engagementbrieven vanuit de coalitie van investeerders (waaronder Achmea IM) zijn verstuurd, zijn er inmiddels al diverse engagementgesprekken plaatsgevonden. Er zijn gesprekken gevoerd met de volgende ondernemingen; Unilever, Nestlé, Conagra en Suntory.

In tweede helft van 2020 is gesproken met Unilever, Nestlé en Suntory. Met name het gesprek met Suntory was een positieve ontwikkeling aangezien de onderneming eerst afhoudend reageerde op het organiseren van een gesprek.

Dit gesprek met Suntory heeft in juli 2020 plaatsgevonden. Het gesprek was positief alhoewel het beleid rondom gezonde voeding nog in een vroege fase zit bij de onderneming. Zo monitort de onderneming wel de wereldwijde regelgeving op het gebied van o.a. suiker en houdt het trends nauwlettend in de gaten. De opstelling van Suntory lijkt nog vooral reactief. Wel zijn er kansen voor de onderneming aangezien de producten die de onderneming verkoopt in haar thuismarkt Japan relatief gezond zijn, en dit dus kansen biedt om deze ervaring ook naar andere markten

te brengen. De onderneming was enigszins afhoudend om pro-actiever mee te werken aan de Access to Nutrition Index.

In december 2020 heeft een nieuw gesprek plaatsgevonden met Unilever. Daarin is teruggekeken op de laatste periode van het Unilever Sustainable living plan, de CSR strategie van Unilever die eind 2020 afliep. Hiervan een positieve afdrank aangezien veel gestelde doelen bereikt zijn. Daarnaast is de nieuwe strategie besproken van Unilever na 2020 wat betreft voeding en gezondheid. Dit lijkt een stap vooruit te zijn wat betreft het gebruik van bijvoorbeeld micronutriënten en groenten. Opvallend was de aandacht voor het vergroten van het aantal vegetarische producten in het assortiment, met name vanwege de klimaatimpact. Er is hierbij echter wel aandacht gevraagd voor de samenstelling, ook qua gezondheid, van deze producten. Dit aangezien er ook zorgen zijn over de ingrediënten van deze producten (o.a. gebruik van te veel zout).

In november 2020 heeft tevens een vervolggesprek met Nestlé plaatsgevonden met diverse andere institutionele beleggers die betrokken zijn bij de Access to Nutrition index. Tijdens dit gesprek is met name gesproken over de aankomende herziening van het beleid op het gebied van gezonde voeding. De onderneming gaf aan dat het haar marketing beleid richting kinderen, zoals ook door ons gevraagd in het eerdere contact, inderdaad wil verbeteren. Een positieve toezegging waarvan we hopelijk begin 2021 kunnen nagaan of deze inderdaad is doorgevoerd in het dan gepubliceerde nieuwe beleid.

TABEL 3.5.8.1 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA GEZONDE VOEDING¹

Ondernemingen	Voortgang
Conagra	lopende
Nestlé	lopende
Suntory	lopende
Unilever	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

In de eerste helft van 2021 wordt ten eerste wederom contact opgezocht met Conagra. Daarnaast zal in 2021 ook weer de nieuwe Access to Nutrition index uitkomen. Dat stelt ons in staat om te analyseren of de bedrijven inderdaad vooruitgang geboekt hebben op dit onderwerp. Op basis daarvan zal met alle vier de bedrijven een vervolggesprek ingepland worden.

3.5.9. Plastics

Het gebruik van plastics heeft een enorme vlucht genomen en plastics worden gebruikt in diverse toepassingen; van verpakkingsmateriaal, kleding, plastic flessen tot speelgoed en koelkasten. Het gebruik van plastics voldoet daarmee aan een grote vraag uit de samenleving en biedt veel voordelen, soms ook op gebied van duurzaamheid. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van plastics in auto's waardoor het gewicht en daardoor ook het brandstofverbruik afneemt. Een ander voorbeeld is gebruik van plastics als verpakkingsmateriaal waardoor de houdbaarheid van voedingsproducten wordt verlengd wat kan bijdragen aan minder verspilling. Zo kan het gebruik van plastics een milieuwinst opleveren die groter is dan de milieukosten die gemoeid zijn bij de productie van de plastics.

Achtergrond van het thema

Er zijn ook grote zorgen rond het gebruik van plastics. Zo wordt bijna alle plastic gemaakt uit olie. Dit betekent dat nu wel 6% van de mondiale olieproductie gebruikt wordt voor de productie van plastics. Door economische ontwikkelingen zal dit percentage naar verwachting toenemen tot 20% van de mondiale olieproductie in 2050. De winning van olie leidt tot substantiële schade aan het milieu en de productie van plastic veroorzaakt CO₂ uitstoot. Een ander probleem is dat slechts een klein gedeelte, ca. 10% van de geproduceerde plastics op dit moment wordt gerecycled, ongeveer 40% op stortplaatsen terecht komt, en 14% wordt verbrand. Dat betekent dat meer dan 30% uiteindelijk in het milieu eindigt en een grote vervuiliingsbron is voor meren, rivieren en uiteindelijk de oceanen. Jaarlijks komt er ruim 3 miljoen ton aan plastic in de oceanen terecht. Bij ongewijzigd beleid kan dit er toe leiden dat er in 2050 meer plastic dan vis in de oceanen aanwezig is.

Doel van het thema

Om de schadelijke gevolgen van plastic te verminderen en de winstgevendheid van de onderneming op de lange termijn te waarborgen willen we dat bedrijven hun rol in de plastic transitie verstevigen. Het zetten van één of meer van onderstaande stappen is de hoofddoelstelling van dit engagementtraject.

TABEL 3.5.9.1 DOELSTELLINGEN PLASTICS¹

Doelstelling	Toelichting
Beleidsvorming	ESG impact van plastic wordt als materieel erkend in de strategie van de onderneming; Scenario analyse brengt risico's van marktontwikkelingen en regelgeving in beeld.
Implementatie & toetsing	De onderneming stelt concrete doelen met prestatie indicatoren (kpi's) om negatieve impact van plastic te reduceren; De onderneming meet de voortgang ten aanzien van de doelen, en rapporteert daarover in openbare verslaggeving.
Samenwerking	De onderneming werkt samen met relevante partijen in de plastic keten aan het vinden en implementeren van oplossingen die de plastic transitie kunnen versnellen.
Transparantie	De onderneming rapporteert naast de voortgang ten aanzien van bovengenoemde doelen en kpi's over: hoe regelgeving en marktontwikkelingen m.n. gericht op de plastic transitie, invloed zullen hebben op de financiële resultaten; de maatschappelijke impact van geproduceerde plastics; resultaten van maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan, waaronder het verbeteren van energie-efficiëntie.

¹ Bron: Achmea Investment Management

Voortgang

In de tweede helft van 2019 is het engagement traject over plastic gestart met voorbereiding, onderzoek en het contact leggen met de ondernemingen. Begin 2020 vond de eerste ronde van gesprekken plaats. In de tweede helft van het jaar is de dialoog over plastic verder uitgewerkt. Met alle ondernemingen vond een tweede gesprek plaats. Ook is actief deelgenomen aan activiteiten van de PRI werkgroep over plastic.

In de tweede ronde gesprekken kon er dieper ingegaan worden op de specifieke omstandigheden en uitdagingen voor elke onderneming. Er zijn gesprekken gevoerd samen met een groep van 6-10 institutionele beleggers uit de PRI werkgroep over plastic. Deze samenwerking draagt duidelijk bij aan de kracht van de dialoog. In de gesprekken met de ondernemingen is verteld over de nieuwste inzichten, ontwikkelingen en knelpunten. Ook zijn de doelen van het engagement nogmaals concreet onder de aandacht gebracht, in de vorm van per onderneming uitgewerkte 'investor expectations'. In overleg met de deelnemende beleggers zijn daar aanbevelingen aan toegevoegd om duurzaamheidsprestaties te laten mee wegen in de beloning van het bestuur, om het management zo een sterkere prikkel te geven om deze doelen te realiseren.

De PRI werkgroep werkte ook verder aan een document met verwachtingen ten aanzien van de verduurzaming van de plastic waarde keten. De eerste sectorspecifieke uitwerking hiervan betreft de consumentengoederen sector. Daarna worden andere sectorspecifieke versies uitgewerkt. Doel is

om een consistente strategie voor verduurzaming van de plastic keten te formuleren, met specifieke verwachtingen per onderdeel van de keten. Daarmee kunnen beleggers individueel of gezamenlijk de dialoog aan gaan met ondernemingen in de keten, en toch een eenduidige boodschap uitdragen. Ook voor komend jaar wordt gerekend op nauwe samenwerking met de PRI werkgroep, om geïnformeerd te worden over relevante ontwikkelingen en om inzichten uit de engagement te delen.

Binnen het engagementprogramma plastics wordt de dialoog gevoerd met de bedrijven in de tabel.

TABEL 3.5.9.2 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA PLASTICS¹

Ondernemingen	Voortgang
Amcor	lopende
Berry Global Group	lopende
Greif	lopende
Huhtamaki Oyj	lopende
LyondellBasell Industries	lopende
Mondi	lopende
Sealed Air	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

In 2021 zal de dialoog worden voortgezet. Rekening houdend met de publicatie van de duurzaamheidsverslagen, en mogelijk de aandeelhoudersvergaderingen, worden de volgende gesprekken gepland. Ook de samenwerking met de PRI werkgroep over plastic wordt voortgezet. Ontwikkelingen op gebied van beleid, sector initiatieven en relevante onderzoeken wordt gevolgd.

3.5.10. Human Capital

Een goed personeelsbeleid is van strategisch belang voor ondernemingen. Uit onderzoek van Global Intangible Finance Tracker uit 2018 blijkt dat het menselijk kapitaal en de heersende cultuur gemiddeld 52 procent van de marktwaarde van de onderneming bepalen.

De wijze waarop het management met haar personeel omgaat en hen in staat stelt zich te blijven ontwikkelen, kan het verschil maken voor ondernemingen en concurrentievoordeel opleveren. Bijvoorbeeld in relatie tot het verhogen van de productiviteit en het aantrekken en behouden van voldoende gekwalificeerd en betrokken

personeel. Digitalisering en opkomende vergrijzing in sommige markten en industrieën vergroten deze uitdagingen.

Achtergrond van het thema

Uit onderzoek van MSCI blijkt dat er drie categorieën zijn die ondernemingen helpen hun menselijk kapitaal te optimaliseren en personeels gerelateerde risico's te minimaliseren.

- In staat zijn om kostenefficiënt gekwalificeerd personeel aan te trekken en te behouden;
- De maximale toegevoegde waarde uit medewerkers te halen;
- Door te voldoen aan arbeidsnormen en wet- en regelgeving voorkomen dat er juridische procedures ontstaan.

Naast het gegeven dat dit onderwerp financieel materieel is, kan een onderneming door op een goede manier met haar personeel om te gaan ook een positieve maatschappelijke bijdrage leveren. Zo kunnen ondernemingen een belangrijke rol spelen in het opleiden van hun (potentiële) werknemers, het bieden van een eerlijk loon, zorgen voor gezonde werkomstandigheden en het bieden van gelijke kansen voor iedereen. Zo kunnen ondernemingen een belangrijke rol spelen in het behalen van de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties, in het bijzonder SDG's 4, 5 en 8.

SDG 4: Kwaliteitsonderwijs

De focus ligt hierbij met name op onderliggend doel 4.4. en bijbehorende indicator 4.4.1., die zich richten op het verbeteren van de competenties, inclusief technische en beroepsvaardigheden voor werkgelegenheid, goede banen en ondernemerschap.

SDG 5: Gendergelijkheid

De focus ligt hierbij met name op onderliggend doel 5.1 en bijbehorende indicator 5.1.1, die zich richt op het beëindigen van alle vormen van discriminatie tegen alle vrouwen en meisjes overal en het handhaven en toezicht houden op de bevordering van gelijkheid en antidiscriminatie op basis van geslacht.

SDG 8: Eerlijk werk en economische groei

De focus ligt hierbij met name op onderliggend doel 8.3, dat zich richt op het bevorderen van beleid gericht op ontwikkeling en ondersteuning van productieve activiteiten, het creëren van eerlijk werk, ondernemerschap, creativiteit en innovatie. Ook richten we ons op onderliggend doel 8.8. dat betrekking heeft op arbeidsrechten en arbeidsomstandigheden en bijbehorende indicator 8.8.2, die zich richt op toename van naleving van arbeidsrechten en nationale wetgeving.

Doel van het thema

Human Capital Management is een complex onderwerp, zeker in ondernemingen met honderdduizenden medewerkers in meerdere vestigingen wereldwijd. Daarom zijn op meerdere niveaus doelstellingen geformuleerd waarop een onderneming stappen kan zetten. In tabel 3.5.1 zijn deze doelstellingen getoond. Afhankelijk van de onderneming leggen we de nadruk op één of meer van deze doelstellingen en maken we deze bedrijfsspecifiek.

TABEL 3.5.10.1 DOELSTELLINGEN HUMAN CAPITAL

Doelstelling	Toelichting
Beleidsvorming	De onderneming heeft beleid ontwikkeld op het onderwerp Human Capital Management, inclusief doelstellingen. Daarnaast heeft het onderwerp een gedegen plek in de governance en het beloningsbeleid.
Implementatie & toetsing	Het bedrijf implementeert haar beleid in haar eigen bedrijfsvoering. Het bedrijf ziet actief toe op de voortgang.
Randvoorwaarden	Het bedrijf zorgt dat de randvoorwaarden voor Human Capital Management gewaarborgd zijn in de eigen bedrijfsvoering.
Samenwerking	Het bedrijf werkt samen met andere partijen, bijvoorbeeld via sectorinitiatieven aan bevordering van goed werkgeverschap.
Transparantie	De onderneming is transparant richting investeerders en andere belanghebbenden en rapporteert over haar beleid, de implementatie en de voortgang. Denk bijvoorbeeld aan het rapporteren van het percentage flexcontracten en de onderlinge loonverschillen.

Eind 2019 is gestart met het thema Human Capital Management. Er zijn twee sectoren geselecteerd; de cruise lines sector en restaurantsector.

De cruise lines industrie vormt een subindustrie van de hotels & reizen industrie. Human Capital Management is een belangrijk thema voor deze sector vanwege het groot aantal medewerkers. Deze medewerkers zijn veelal laaggeschoold, hebben vaak flexcontracten of zijn onderaannemers, ontvangen lage lonen en genieten weinig wettelijke bescherming doordat ze grotendeels werkzaam zijn buiten territoriale wateren. De industrie kent een geschiedenis van vele arbeidsconflicten. Hierdoor is het risico op ontevredenheid onder medewerkers hoog.

De tweede sector is de restaurantsector. Deze sector kenmerkt zich door het hoge aantal medewerkers. De ondernemingen die in deze sector geselecteerd zijn, maken gebruik van franchisenemers. Dit model garandeert relatief stabiele kasstromen en zorgt ervoor dat de franchiseorganisatie niet direct verantwoordelijk is voor loonkosten en overige personeelsverplichtingen. In de Verenigde Staten heeft het franchisemodel voor veel discussies gezorgd over werkgeversaansprakelijkheid. Tot recent was de joint employer rule in de Verenigde Staten van

toepassing. Deze wet is gerelateerd aan gezamenlijk werkgeverschap van franchisegever en franchisenemer. Deze regelgeving had betrekking op het inhuren of ontslaan van een werknemer, toezicht op werktijden, bepaling van de hoogte van lonen, de wijze van loonuitbetaling en het bijhouden van werkgelegenheidsgegevens. Deze wetgeving is echter recent teruggedraaid. Hierdoor verslechteren de arbeidsomstandigheden voor medewerkers van franchiseorganisaties en dreigen arbeidsconflicten.

Voortgang

In 2019 is het thema van start gegaan met een onderzoek naar de ondernemingen die voor deze dialoog zijn geselecteerd. Hierna zijn de eerste brieven gestuurd naar de geselecteerde ondernemingen.

In de eerste helft van 2020 zijn gesprekken gevoerd met Carnival, Sodexo en Royal Caribbean Cruises. In september 2020 heeft Achmea IM, in samenwerking met meerdere investeerders wereldwijd, een brief opgesteld met een verzoek tot dialoog om de gevolgen op en de reacties van ondernemingen als gevolg van de COVID-19 pandemie te bespreken.

In november 2020 is een gesprek gevoerd met Sodexo. Het gesprek was open en constructief en tijdens het gesprek heeft Sodexo meer verteld over hoe het met haar medewerkers is omgegaan in tijden van de pandemie. Door de omstandigheden zijn er vele werknemers ontslagen, met name in relatie tot de activiteiten waarin het bedrijf geen verbeteringen ziet. Er is aandacht gevraagd voor het bieden van mogelijkheden op het gebied van opleidingen en het maken van carrière vanuit lager betaalde functies, ook om een gedegen diversiteitsbeleid te ondersteunen. Er zijn afspraken gemaakt om in de loop van 2021 wederom een gesprek te hebben.

In het gesprek met Carnival is ingegaan op de gevolgen van de uitbraak van het coronavirus op de onderneming. Het bedrijf is vanzelfsprekend hard getroffen door de pandemie. Er is dan ook gesproken over de maatregelen die genomen zijn met betrekking tot de medewerkers, bijvoorbeeld rondom repatriëring. Ook is er gesproken over het diverse personeelsbestand, werknemers komen namelijk uit alle regio's, en de uitdagingen en verantwoordelijkheden die dat met zich meebrengt. Als eerste stap is de onderneming expliciet gevraagd hier uitgebreider en transparanter over te rapporteren. In 2021 zal een vervolgggesprek plaatsvinden.

Na meerdere herinneringen en mailcontact hebben is in december 2020 een eerste gesprek gevoerd met Starbucks. Er is gesproken over de maatregelen die Starbucks heeft genomen ten aanzien van haar medewerkers. Ook is er gesproken over het meten van medewerkerstevredenheid waar Starbucks momenteel geen onderzoeken naar lijkt te doen. Wel voert het regelmatig analyses uit met betrekking tot het human capital beleid ten opzichte van peers. In 2021 vindt een vervolgggesprek plaats.

Er is een kort informatief gesprek geweest met Royal Caribbean. In het eerste halfjaar van 2021 zal een inhoudelijk gesprek plaatsvinden.

McDonald's heeft nog steeds niet gereageerd op de verzoeken om een afspraak. In de eerste helft van 2021 wordt nogmaals gevraagd om een gesprek.

TABEL 3.5.10.2 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA HUMAN CAPITAL¹

Ondernemingen	Voortgang
Royal Caribbean Cruises	lopende
Carnival PLC	lopende
MCDonald's Corporation	lopende
Starbucks Corporation	lopende
Sodexo	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

Vervolg

In 2021 wordt de dialoog voortgezet door in te gaan op diversiteit en interne promotiemogelijkheden met Sodexo en betere rapportage over het werknemersbestand te bespreken met Carnival. Verder gaan wij in gesprek met Royal Caribbean en zoeken wij verdieping in het meten van medewerkerstevredenheid bij Starbucks. In de eerste helft van 2021 wordt nogmaals gevraagd om een gesprek met McDonald.

3.6. ESG Nederland

Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen hebben de speciale aandacht van Nederlandse institutionele beleggers vanwege de directe sociaaleconomische belangen die de bedrijfsactiviteiten met zich mee brengen. Belangrijke strategische besluiten van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen, zoals fusies en overnames, kunnen significante effecten hebben op lokale werkgelegenheid, de concurrentiepositie van de onderneming en lange termijn waardecreatie. Ook remuneratievoorstellen of (her)benoemingen van bestuurders leiden regelmatig tot maatschappelijk discussie. Wij hechten er dan ook grote waarde aan om op structurele wijze de dialoog te voeren met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Hierbij toetsten wij de beleidsvoorstellen aan de uitgangspunten en best-practices van de Nederlandse Corporate Governance Code (herzien in 2016), en vanaf 1 januari 2019 aan de Nederlandse Stewardship Code. Het voeren van dialogen wordt zoveel mogelijk in collectief verband gedaan, bijvoorbeeld via Eumedion.

De principes uit de Stewardship Code bieden ons als institutionele beleggers de mogelijkheid verantwoording af te leggen aan deelnemers en klanten over de wijze waarop wij als betrokken belegger invulling geven aan onze aandeelhoudersrechten. De Stewardship Code is in lijn met de verantwoordelijkheden die voor aandeelhouders gelden ten aanzien van transparantie rond het betrokkenheidsbeleid en stembeleid, zoals vastgelegd in de herziene EU-richtlijn aandeelhoudersrechten (Shareholders' rights directive). Zij onderstreept ook het belang van aandeelhoudersbetrokkenheid voor het streven naar lange termijn waardecreatie van de Nederlandse beursondernemingen, zoals vastgelegd in de Nederlandse Corporate Governance Code. Daarnaast verlangt de Stewardship Code van institutionele beleggers de bereidheid om, eventueel samen met andere institutionele beleggers, een constructieve dialoog aan te gaan met de Nederlandse beursondernemingen en met andere belanghebbenden.

Overzicht dialogen

In de tweede helft van 2020 is Pensioenfonds Vervoer in dialoog gegaan met drie Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Deze dialogen vonden plaats binnen het Eumedion verband, zie tabel 3.6.1.

TABEL 3.6.1 DIALOGEN MET NEDERLANDSE BEURSGENOTEERDE ONDERNEMINGEN H2 2020

Onderneming	Besproken onderwerpen
Royal Dutch Shell	Klimaatbeleid, beloningsbeleid, bestuur.
Unilever	Strategie, unificatie, duurzaamheid, corporate governance.
Wolters Kluwer	Beloningsbeleid.

Dialogen met Nederlandse ondernemingen Wolters Kluwer

Tijdens de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering van Wolters Kluwer in 2020 werd het voorgestelde beloningsbeleid met 48% van de stemmen afgewezen. Hierna is Wolters Kluwer het gesprek aangegaan met onder andere institutionele beleggers over de redenen hiervoor. Dit heeft geleid tot een aangepast beloningsbeleid dat in november 2020 is besproken met ons en andere institutionele beleggers, binnen het Eumedion verband. We waarderen de stappen die Wolters Kluwer heeft gezet met betrekking tot het aanpassen van het beloningsbeleid. Wij moedigen Wolters Kluwer echter wel aan dit nieuwe voorstel op twee punten nog verder te verbeteren. Tijdens het gesprek hebben wij dit ook aangegeven. Wolters Kluwer heeft daarna nog gesprekken gehad met andere stakeholders. We zijn benieuwd in hoeverre onze suggesties worden verwerkt in het definitieve voorstel. In het eerste halfjaar van 2021 zal ter voorbereiding van de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering weer een gesprek worden gevoerd met Wolters Kluwer binnen Eumedion verband. Het aangepaste beloningsbeleid zal tijdens de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering in 2021 worden voorgelegd.

Unilever

Met Unilever is gesproken over de unificatie. Op 11 juni 2020 kondigde Unilever plannen aan om de juridische structuur van de Unilever-groep te verenigen onder één moedermaatschappij (Unilever PLC). Volgens het management ontstaat zo een eenvoudiger bedrijf met meer strategische flexibiliteit en is het beter gepositioneerd voor toekomstig succes. Voorgesteld werd om de eenwording door te voeren door middel van een grensoverschrijdende fusie, waardoor PLC de enige moedermaatschappij van de Unilever-groep wordt. Het verenigde Unilever-hoofdkantoor wordt gevestigd in Londen, VK, en Unilever zal worden beschouwd als uitsluitend fiscaal ingezetene van het VK⁸. De Nederlandse en Britse aandeelhouders stemden in september en oktober in met het plan om de bestaande hoofdkantoren samen te voegen in Londen. De huidige structuur van het was- en levensmiddelenconcern werd daarmee op 29 november 2020 opgeheven. Pensioenfonds Vervoer heeft voor de unificatie gestemd.

⁸ De activiteiten, locaties, personeelsbezetting in het Verenigd Koninkrijk en Nederland zullen als gevolg van de Unificatie niet veranderen zegt de onderneming. Unilever PLC (de nieuwe enige moedermaatschappij van de groep) blijft uitsluitend fiscaal ingezetene van het VK. De Unilever-groep betaalt belastingen in de landen waar zij actief is en ook dit zal door de eenwording niet veranderen. Als gevolg hiervan wordt verwacht dat de in het VK en Nederland betaalde vennootschapsbelasting over de bedrijfswinsten niet zal veranderen, en evenmin als de belastingen die over werknemers worden betaald.

Royal Dutch Shell

Begin november 2020 hebben we, samen met andere investeerder in Eumedion verband, gesproken met de voorzitter van de remuneratiecommissie van Royal Dutch Shell. Shell heeft een update gegeven over beslissingen rondom beloning die ze genomen hebben, en nog van plan zijn te nemen. Shell had eerder al besloten om over 2020 geen bonussen uit te keren. Het salaris van Executive Directors en Executive Committee members blijft gelijk in 2021. Dit geldt ook voor het merendeel van de medewerkers. Ook is er gesproken over de aandelenopties voor het bestuur die gepland staan om onvoorwaardelijk te worden in 2021.

De commissie zal begin 2021 hier een beslissing over nemen. We hebben in het gesprek input gegeven hoe wij als investeerders denken dat er omgegaan moet worden met Long Term Incentive Pay, hoe er gemeten en gewogen dient te worden en de koppeling die er mogelijk is met betrekking tot de klimaatambitie van Shell. Daarnaast is er gesproken over de klimaatambitie van Shell zelf en het tijdsbestek waarin de ambities verwezenlijkt worden.

Er is daarnaast gesproken met de Deputy-Chair/Senior Independent Director over de in 2021 aan te stellen nieuwe Chair of the Board. Shell heeft toelichting gegeven op het proces, de stappen die ze hebben gezet in hun zoektocht naar een nieuwe Chair en over hun wensen ten aanzien van de nieuwe Chair. Shell hoopt eind Q1 2021 de nieuwe Chair bekend te maken.

4. Corporate Governance

Corporate governance, of goed ondernemingsbestuur, heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende actoren van een onderneming zoals de Raad van Bestuur (RvB), de Raad van Commissarissen (RvC), aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. Pensioenfonds Vervoer belegt onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en is daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan Pensioenfonds Vervoer invloed uitoefenen op de onderneming. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan het zich uitspreken over het beloningsbeleid. Pensioenfonds Vervoer doet dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergadering (stemmen). Een goede corporate governance draagt bij aan de langetermijnwaardecreatie.

4.1. Pensioenfonds Vervoer als actief aandeelhouder

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfonds een beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan het stembeleid. Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen. In bijlage 5.2. vindt u de volledige tekst van de relevante bepalingen voor institutionele beleggers van de Nederlandse Corporate Governance code.

Pensioenfonds Vervoer voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website van het pensioenfonds zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stemverslag van de voorgaande kwartalen en het afgelopen jaar;
2. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

4.2. Stemgedrag Pensioenfonds Vervoer

De tweede helft van het jaar is relatief rustig omdat de meeste aandeelhoudersvergaderingen in de eerste helft van het jaar plaatsvinden. De piek van de het aandeelhoudersvergaderingen seizoen in Australië en Nieuw- Zeeland ligt wel in de tweede helft van het jaar. In het derde en vierde kwartaal vinden daarnaast veel bijzondere aandeelhoudersvergaderingen plaats voor tussentijdse

benoemingen van bestuurders, voor de goedkeuring van beloningsbeleid en over aandelenuitgifte. De wereldwijd stijgende trend van ingediende aandeelhoudersresoluties zet zich door. Deze door aandeelhouders ingediende agendapunten hebben veelal betrekking op klimaat, maatschappelijke en goed ondernemingsbestuur thema's. Veelal is het doel van een dergelijke resolutie het verbeteren van de transparantie van de onderneming of het beter waarborgen van aandeelhoudersrechten. Volgend jaar verwachten we meer voorstellen over onderwerpen die gerelateerd zijn aan COVID-19, zoals gezondheid en veiligheid van medewerkers, mensenrechten, verantwoord ketenbeheer en human capital management.

Wij stemden in de tweede helft van 2020 tijdens **391 vergaderingen** op totaal **3333 agendapunten**. Zie tabel 4.2.1 voor de regionale verdeling over H2 2020.

TABEL 4.2.1 REGIONALE VERDELING H2 2020

	Aantal	%
US	2	1%
Euro	84	21%
Overig	305	78%
Totaal	391	100%

TABEL 4.2.2 OVERZICHT STEMACTIVITEITEN H2 2020

Aantal agendapunten	Voor	Tegen
3333	88%	12%

Op de website van Pensioenfonds Vervoer kunt u via het Vote Disclosure Systeem vinden hoe we gestemd hebben per aandeelhoudersvergadering.

Pensioenfonds Vervoer heeft een internationale aandelenportefeuille. Het is niet mogelijk om zelf alle aandeelhoudersvergaderingen te bezoeken en zelf te stemmen. Het pensioenfonds stemt daarom op afstand, ook wel 'proxy voting' genoemd. Om te kunnen stemmen op afstand maakt het pensioenfonds gebruik van het stemplatform van Institutional Shareholders Services (ISS). Daarnaast geeft ISS analyses en stemadvies op basis van het stembeleid van het pensioenfonds. De regie op de uitvoering van het stembeleid heeft Pensioenfonds Vervoer uitbesteed aan de fiduciair vermogensbeheerder. Voordat een definitieve stem wordt uitgebracht, besteden we extra aandacht aan controversiële agendapunten. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van specifieke feiten en omstandigheden met betrekking tot het agendapunt.

Pensioenfonds Vervoer stemt niet standaard voor managementvoorstellen van de onderneming. Zo stemden wij in het tweede halfjaar van 2020 op **12 procent** van alle agendapunten tegen het management. Het grootste aantal tegenstellen betrof tegenstemmen tegen managementvoorstellen. Het ging hier onder andere om de benoeming van bestuurders van ondernemingen die niet onafhankelijk zijn waar dit wel vereist of gewenst is. Ook betreft het vaak beloningsstructuren die als excessief, onvoldoende toegelicht en niet transparant genoeg beoordeeld worden, of waar een link met de prestaties van de onderneming ontbreekt. Ook de stemmen voor een aandeelhoudersresolutie houden impliciet een stem tegen het management in en zijn door ons meegenomen in onderstaand percentage tegenstemmen. De managementresoluties kunnen worden onderverdeeld in een zestal hoofdthema's: benoeming bestuurders, beloningsbeleid, uitgifte aandelen, routinezaken, fusies & overnames en overig. In het eerste halfjaar zijn de meeste stemmen uitgebracht voor tussentijdse benoemingen van bestuurders, routinezaken en voor de goedkeuring van beloningsbeleid.

TABEL 4.2.3 STEMACTIVITEITEN PER HOOFDTHEMA

Hoofdthema	Voor	Tegen
Benoeming Bestuurder	89%	11%
Beloning	51%	49%
Uitgifte aandelen	90%	10%
Routinezaken	96%	4%
Fusie en overnames	94%	6%
Overig	100%	0%

4.3. Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Deze aandeelhoudersresoluties kunnen onder meer betrekking hebben op de thema's milieu & gezondheid, mensenrechten, goed bestuur. In het afgelopen halfjaar hebben wij **92 aandeelhoudersresoluties** beoordeeld en onze stem uitgebracht. De resoluties hadden de volgende thema's.

TABEL 4.3.1 AANDEELHOUDERSRESOLUTIES NAAR THEMA¹

Thema	Aantal
Overig (o.m. Politieke Donaties)	2
Beloning	2
Benoeming Bestuurder	65
Milieu en Gezondheid	3
Routinepunten	12
Goed Bestuur	2
Sociaal	5
Economie	1
Totaal	92

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

Wij toetsen de afzonderlijke aandeelhoudersvoorstellen op inhoud, wenselijkheid, werkbaarheid en effect. Dat betekent dat wij niet in alle gevallen voor een resolutie zullen stemmen, ook al past deze binnen onze MVB thema's. Onderstaand overzicht onze steminstructie per thema voor deze resoluties.

TABEL 4.3.2 STEMGEDRAG AANDEELHOUDERSRESOLUTIES¹

Hoofdthema	Voor	Tegen
Goed bestuur	0%	100%
Benoemingen	73%	27%
Milieu en Gezondheid	100%	0%
Overig	0%	100%
Routinezaken	33%	67%
Sociaal	20%	80%
Beloning	100%	0%

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

CO₂/Klimaatverandering

National Australia Bank Limited

Op de Algemene Vergadering voor Aandeelhouders van National Australia Bank Limited, op 18 december 2020, is een aandeelhoudersvoorstel ingediend waarin de onderneming wordt gevraagd om in de volgende jaarverslagen strategieën en doelen op te nemen met betrekking tot het verminderen van de blootstelling aan fossiele brandstoffen (olie, gas en kolen). Dit in lijn met het Klimaatakkoord van Parijs. De indieners van de resolutie stelden dat, ondanks dat de onderneming zich gecommitteerd heeft aan het Klimaatakkoord van Parijs, de onderneming niet haar kredietverleningspraktijken en -beleid afstemt op deze doelstellingen.

De onderneming erkent de risico's en uitdagingen van klimaatverandering en ondersteunt de overgang naar een koolstofarme economie in overeenstemming met de doelstellingen van het Klimaatakkoord. De onderneming geeft aan dat het beleid dusdanig is aangepast dat het geen nieuwe projecten zal financieren rondom mijnbouw, thermisch steenkool en teerzanden. Daarnaast willen ze de huidige financieringen op het gebied van thermisch steenkool met 50% verminderen per 2026, wat waarschijnlijk naar 0 gaat per 2030. Om deze redenen vindt de onderneming het huidige beleid voldoende.

Gezien het belang dat er stappen worden gezet met betrekking tot het Klimaatakkoord van Parijs en er vooruitgang wordt geboekt heeft Pensioenfonds Vervoer voor de resolutie gestemd. De resolutie werd op de vergadering niet in stemming gebracht aangezien het voorstel van de hiervoor benodigde statutenwijziging niet was aangenomen. Bij de aandeelhoudersvergadering van Australia & New Zealand Banking Group Limited stond hetzelfde aandeelhoudersvoorstel op de agenda. Ook hier heeft Pensioenfonds Vervoer voor de resolutie gestemd.

Werknemersrechten

Oracle Corporation

Op de aandeelhoudervergadering van Oracle Corporation van 4 november 2020 stond voor het derde jaar op rij een aandeelhoudersvoorstel op de agenda waarin de onderneming werd gevraagd een rapportage op te stellen waarin wordt aangegeven of er een gender/racial pay gap bestaat. Indien deze gender/racial pay gap bestaat wordt gevraagd naar de ondernomen acties om de verschillen te verkleinen. Hoewel Oracle haar toewijding aan gelijke beloning bevestigt rapporteert zij, in tegenstelling tot meerdere branchegenoten, hier niet over in de Verenigde Staten. De onderneming rapporteert in het Verenigd Koninkrijk wel over de gender/racial pay gap, aangezien een dergelijke rapportage daar verplicht is. Een onderneming brede uitrol zou daarom relatief gemakkelijk te realiseren moeten zijn. De indieners van de resolutie benoemen verder de juridische risico's die samenhangen met de vermeende loonkloof bij Oracle, waarbij als voorbeeld twee afzonderlijke juridische acties worden benoemd die betrekking hebben op loondiscriminatie.

Wanneer gekeken wordt naar het rapport met betrekking tot het Verenigd Koninkrijk, is zichtbaar dat de onderneming daar meer vrouwen in dienst heeft in lager betaalde functies. Als dit patroon wereldwijd hetzelfde is, zal het voor de onderneming moeilijker worden om vrouwen aan te trekken en te behouden. Daarnaast lopen diverse rechtszaken tegen Oracle wegens oneerlijke beloningspraktijken. Pensioenfonds Vervoer vindt een rapportage een goed middel om inzicht te verkrijgen in de uitvoering van het diversiteitsbeleid en stemde voor. Van de aandeelhouders stemde 45,8% voor de resolutie.

Beloningsbeleid

Alimentation Couche-Tard Inc

Op de aandeelhoudersvergadering van Alimentation Couche-Tard Inc. van 16 september 2020 stond een aandeelhoudersvoorstel geagendeerd met betrekking tot het beloningsbeleid. In het voorstel werd verzocht dat het beloningscomité in de notulen van haar jaarlijkse werkzaamheden een verslag opneemt over het belang dat zij hecht aan de integratie van ESG bij de beoordeling van de prestaties van directieleden en bij de vaststelling van hun beloning.

De onderneming begrijpt het belang dat aandeelhouders hechten aan ESG-criteria en deelt het standpunt. Zo heeft Alimentation meerdere initiatieven genomen om ESG-criteria uitdrukkelijk in te voeren. Jaarlijks wordt een duurzaamheidsverslag gepubliceerd om transparant te zijn over deze initiatieven. De onderneming geeft verder aan dat een aanzienlijk deel van de vergoeding van het topmanagement rechtstreeks afgestemd is op het succes van de bedrijfsstrategie, en dus ook op ESG-criteria. De onderneming is van mening dat zij op deze wijze voldoende transparant maakt welke waarde zij toekent aan ESG-criteria en het is van mening dat verdere bekendmaking van de beoordeling Alimentation zou kunnen benadelen en het concurrentievoordeel zou kunnen verzwakken. Het vaststellen van ESG-criteria als onderdeel van het beloningsbeleid voor topmanagers en directieleden kan echter een effectieve manier zijn om bestuurders verder te stimuleren positieve ESG-prestaties na te streven en te waarborgen. Om deze reden heeft Pensioenfonds Vervoer voor gestemd. Van de aandeelhouders stemde 5,7% voor de resolutie.

4.4. Corporate governance ontwikkelingen Nederland

Mogelijke aanscherping van de Nederlandse Corporate Governance Code

De Nederlandse Corporate Governance Code zal mogelijk worden aangescherpt. Momenteel geldt het principe pas toe óf leg uit. Bekeken zal worden of dit aangepast gaat worden naar pas toe én leg uit. Het doel is om de transparantie van de verslaggeving en daarmee de kwaliteit van de naleving te vergroten. In de toelichting op de jaarlijkse evaluatie van de Code heeft de voorzitter van de Monitoring Commissie Corporate Governance Code, Pauline van der Meer Mohr, dit aangegeven. Dit jaar was er wederom een hoge naleving van de Code. Maar bij de analyse wordt uitsluitend gekeken of ondernemingen zich houden aan het principe van 'pas toe óf leg uit'. Deze methodiek leidt volgens de voorzitter tot vals optimisme over de staat van naleving. Naast de cijfermatige evaluatie, die wordt uitgevoerd door SEO Economisch Onderzoek, verricht de Monitoring Commissie eigen kwalitatief onderzoek. Uit de resultaten van dit onderzoek komt een minder positief beeld naar voren. Bijvoorbeeld met betrekking tot de manier waarop directies en raden van commissarissen van beursgenoteerde vennootschappen in hun jaarverslagen uitleg geven over cultuur en gedrag, beloningsbeleid of waardecreatie op de langere termijn. De uitleg is vaak mager en alleen proces gerelateerd. De inhoud mist, mogelijk kan dit door het aanpassen van het principe worden opgelost.

Beursgenoteerde bedrijven moeten duidelijker zijn over de gevolgen van de coronacrisis

Uit onderzoek van de Autoriteit Financiële Markten (AFM) blijkt dat beursgenoteerde ondernemingen in hun halfjaarlijkse financiële verslaggeving veelal niet duidelijk zijn over de gevolgen van de coronacrisis. Het onderzoek 'In Balans – De effecten van COVID-19' is uitgevoerd bij 26 beursgenoteerde ondernemingen die, naar verwachting, negatieve effecten van de coronacrisis ondervinden. Bijna alle onderzochte ondernemingen vermelden de effecten van de coronacrisis maar de kwaliteit van de toelichting varieert sterk. Ongeveer een kwart van de ondernemingen gaf een goede toelichting. Daar werd naast een kwalitatieve en kwantitatieve toelichting op veronderstellingen en uitgangspunten, bijvoorbeeld ook een uitgebreide toelichting op financieringsconvenanten, gevoeligheidsanalyses en scenario's gegeven. Verder hadden deze ondernemingen aandacht besteed aan de consistentie tussen het halfjaarlijks bestuursverslag en de halfjaarrekening, zodat er een geïntegreerd beeld ontstond.

De AFM heeft ondernemingen opgeroepen, om in hun jaarverslaggeving over 2020, de toelichtingen op de effecten van de coronacrisis begrijpelijk en zorgvuldig op te stellen. Zo moeten ondernemingen veronderstellingen en uitgangspunten voor posten als latente belastingvorderingen, voorzieningen voor kredietverliezen en toetsen op bijzondere waardevermindervers verliezen, adequaat en begrijpelijk toelichten. In haar rapport benoemt de AFM een aantal goede praktijkvoorbeelden.

5. Rapporteren

Wilt u verder lezen over de Maatschappelijk Verantwoord Beleggen activiteiten van Pensioenfonds Vervoer? Op de [website](#) van Pensioenfonds Vervoer vertellen we uitgebreid wat we doen.

Halfjaarverslag Maatschappelijk Verantwoord beleggen

In dit verslag geven wij op hoofdlijnen aan wat ons Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) beleid is en hoe wij invulling geven aan de verschillende MVB instrumenten zoals uitsluiten, het aangaan van de dialoog met ondernemingen en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. In het verslag geven we tevens aan wat recente ontwikkelingen zijn op het gebied van MVB en wat dit betekent voor Pensioenfonds Vervoer.

Uitsluitingen

Zowel in het Halfjaarverslag verantwoord beleggen als op de website laten wij zien welke ondernemingen we uitsluiten. In het halfjaarverslag Maatschappelijk verantwoord beleggen geven we tevens de uitsluitingsgronden aan.

Verslag verantwoord en betrokken aandeelhouderschap

In dit jaarlijkse verslag geven wij aan hoe wij invulling geven aan relevante principes voor institutionele beleggers zoals deze zijn genoemd in de Nederlandse Corporate Governance Code. Dit heeft met name betrekking op stemmen en het aangaan van de dialoog met ondernemingen. Daarnaast geven we in dit verslag aan hoe wij invulling geven aan de Nederlandse Stewardship Code.

Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Uiteraard zijn wij transparant hoe wij stemmen met onze wereldwijde aandelenportefeuille. Via het zogenoemde *vote disclosure system* maken wij zichtbaar hoe wij hebben gestemd op aandeelhoudersvergaderingen. Dit systeem wordt elke dag geactualiseerd.

Kwartaarverslagen stemmen

Ieder kwartaal wordt een kwartaalverslag gepubliceerd waarin de ontwikkelingen worden benoemd.

Overzicht beleggingen

Pensioenfonds Vervoer geeft rekenschap van beleid en uitvoering en publiceert een overzicht van haar directe beleggingsportefeuille. Wij geven inzicht in de directe beleggingen. Voor fondsbeleggingen is het niet mogelijk de onderliggende posities kenbaar te maken. Voor deze beleggingen wordt een opsomming van beheerders en/of fondsbeleggingen gegeven.

6. Bijlagen

6.1. Uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties

Het UN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het VN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

- 1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren;
- 2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

- 3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;
- 4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;
- 5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid;
- 6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

- 7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;
- 8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen;
- 9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

- 10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het UN Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

6.2. Relevante bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code (2016 versie)

Principe 4.1 De algemene vergadering Principe

De algemene vergadering kan een zodanige invloed uitoefenen op het beleid van het bestuur en de raad van commissarissen van de vennootschap, dat zij een volwaardige rol speelt in het systeem van checks and balances binnen de vennootschap. Goede corporate governance veronderstelt een volwaardige deelname van aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering.

Relevante best practice bepalingen

4.1.1 Het toezicht van de raad van commissarissen op het bestuur omvat mede het toezicht op de verhouding met aandeelhouders.

4.1.5 Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsen, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij zo nodig vragen hierover.

4.1.6 Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer één of meer aandeelhouders het voornemen hebben de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). De mogelijkheid van het inroepen van de responstijd geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De desbetreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd, bedoeld in best practice bepaling 4.1.7.

Principe 4.3 Uitbrengen van stemmen Principe

Deelname van zoveel mogelijk aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering is in het belang van de checks and balances van de vennootschap. De vennootschap stelt, voor zover het in haar mogelijkheid ligt, aandeelhouders in de gelegenheid op afstand te stemmen en met alle (andere) aandeelhouders te communiceren.

Relevante best practice bepalingen

4.3.1 Een aandeelhouder stemt naar eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruik maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid of de door deze adviseur verstrekte stemadviezen.

4.3.5 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) plaatsen jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.

4.3.6 Institutionele beleggers plaatsen jaarlijks op hun website en/of in hun bestuursverslag een verslag van de uitvoering van hun beleid voor het uitoefenen van het stemrecht in het desbetreffende boekjaar. Daarnaast brengen zij ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op algemene vergaderingen. Dit verslag wordt op de website van de institutionele belegger geplaatst.

6.3. Lijst van ondernemingen; Normatieve Dialogen

TABEL 6.3.1

	Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
1	Accenture Plc	15-1-2020	Arbeidsnormen
2	AES Gener SA	15-7-2020	Milieu
3	Allergan Plc	15-1-2020	Mensenrechten
4	Alphabet Inc. Class C	15-4-2020	Arbeidsnormen
	Alphabet Inc. Class C	15-4-2020	Corruptie
	Alphabet Inc. Class C	15-4-2020	Mensenrechten
5	AmerisourceBergen Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
6	Bunge Limited	15-10-2019	Milieu
7	Cardinal Health, Inc.	15-1-2020	Mensenrechten
8	CCR SA	15-7-2020	Corruptie
9	Chevron Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
	Chevron Corporation	17-1-2020	Corruptie
10	China Yangtze Power Co., Ltd.	15-10-2019	Milieu
11	Coca-Cola Amatil Limited	15-10-2019	Arbeidsnormen
12	Deutsche Telekom AG	15-7-2020	Arbeidsnormen
13	Electricity Generating Public Co., Ltd.	15-1-2020	Mensenrechten
	Electricity Generating Public Co., Ltd.	15-1-2020	Milieu
14	Elsewedy Electric Co.	15-1-2020	Milieu
15	Empresas Copec SA	15-1-2020	Mensenrechten
	Empresas Copec SA	15-1-2020	Milieu
16	ENGIE SA	15-1-2017	Mensenrechten
	ENGIE SA	15-1-2017	Milieu
17	EXOR N.V.	15-10-2020	Milieu
18	Facebook, Inc.	15-1-2020	Arbeidsnormen
19	Fiat Chrysler Automobiles N.V.	15-1-2020	Corruptie
	Fiat Chrysler Automobiles N.V.	15-10-2020	Milieu
20	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
21	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie

	Onderneming	Dialog geïnitieerd	Normschending
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
22	G4S plc	15-1-2020	Arbeidsnormen
23	General Motors Company	15-10-2020	Milieu
24	Glencore plc	15-7-2020	Arbeidsnormen
	Glencore plc	15-7-2020	Corruptie
	Glencore plc	15-7-2020	Mensenrechten
25	Global Power Synergy PCL	15-3-2020	Mensenrechten
	Global Power Synergy PCL	15-3-2020	Milieu
26	GS Holdings Corp.	15-1-2020	Corruptie
27	Halliburton Co.	15-1-2020	Milieu
28	Hangzhou Hikvision Digital Technology Co., Ltd.	15-1-2020	Mensenrechten
29	Hankook Tire & Technology Co., Ltd.	15-1-2020	Arbeidsnormen
30	Hon Hai Precision Industry Co., Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
31	Hyundai Heavy Industries Holdings Co., Ltd.	15-1-2020	Arbeidsnormen
	Hyundai Heavy Industries Holdings Co., Ltd.	15-1-2020	Corruptie
32	Hyundai Motor Co., Ltd.	15-10-2020	Milieu
33	ICICI Bank Ltd.	15-10-2019	Corruptie
34	Isuzu Motors Limited	15-10-2020	Milieu
35	Kia Motors Corp.	15-10-2020	Milieu
36	Korea Shipbuilding & Offshore Engineering Co Ltd	15-1-2020	Arbeidsnormen
37	LG Chem Ltd.	15-10-2020	Mensenrechten
38	LM Ericsson Telefon AB	15-4-2018	Corruptie
	LM Ericsson Telefon AB	15-1-2020	Corruptie
	LM Ericsson Telefon AB	15-1-2020	Corruptie
39	Lyft, Inc.	15-1-2020	Arbeidsnormen
40	Mallinckrodt Plc	15-1-2020	Mensenrechten
41	Mazda Motor Corp.	15-10-2020	Milieu
42	McDonald's Corp.	15-10-2020	Arbeidsnormen
43	McKesson Corp.	15-1-2020	Mensenrechten
44	Mitsubishi Electric Corp.	15-4-2020	Arbeidsnormen
45	Mitsubishi Motors Corporation	15-10-2020	Milieu
46	Mitsui & Co.,Ltd	15-1-2020	Mensenrechten
	Mitsui & Co.,Ltd	15-1-2020	Milieu
47	MMC Norilsk Nickel PJSC	15-7-2020	Milieu

	Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
48	National Australia Bank Limited	15-7-2018	Corruptie
49	NIKE, Inc.	15-7-2018	Mensenrechten
50	Nissan Motor Co., Ltd.	15-10-2020	Milieu
51	PT Pertamina (Persero)	15-1-2020	Milieu
52	Rio Tinto plc	15-10-2020	Mensenrechten
	Rio Tinto plc	15-10-2020	Milieu
53	Rosneft Oil Co.	15-10-2019	Milieu
54	RWE AG	15-4-2020	Milieu
55	SAIC Motor Corp. Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
56	Saudi Arabian Oil Co.	15-1-2020	Corruptie
57	SK Holdings Co., Ltd.	17-1-2020	Corruptie
58	SK Innovation Co., Ltd	15-1-2020	Corruptie
59	S-Oil Corp.	15-1-2019	Corruptie
60	Subaru Corp	15-10-2020	Milieu
61	Sumitomo Corporation	15-4-2017	Arbeidsnormen
62	Suzuki Motor Corp.	15-10-2020	Milieu
63	Swedbank AB	15-10-2019	Corruptie
64	Teva Pharmaceutical Industries Ltd.	15-1-2020	Mensenrechten
65	The AES Corporation	15-7-2020	Milieu
66	The Boeing Co.	15-10-2019	Mensenrechten
	The Boeing Co.	15-10-2019	Mensenrechten
67	The Coca-Cola Co.	15-4-2020	Arbeidsnormen
68	T-Mobile US, Inc.	15-7-2020	Arbeidsnormen
69	Total SA	15-7-2020	Arbeidsnormen
70	Toyota Motor Corp.	15-10-2020	Milieu
71	Tyson Foods, Inc.	15-10-2020	Arbeidsnormen
72	Uber Technologies, Inc.	15-1-2020	Arbeidsnormen
	Uber Technologies, Inc.	15-1-2020	Arbeidsnormen
	Uber Technologies, Inc.	15-1-2020	Mensenrechten
	Uber Technologies, Inc.	15-1-2020	Mensenrechten
73	UBS AG	15-7-2020	Mensenrechten
74	UBS Group AG	15-7-2020	Mensenrechten
75	Verizon Communications, Inc.	15-7-2020	Arbeidsnormen
76	Vestas Wind Systems A/S	15-4-2017	Mensenrechten
	Vestas Wind Systems A/S	4-12-2019	Arbeidsnormen
77	Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
	Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
78	Westpac Banking Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
79	Wilmar International Limited	15-1-2020	Milieu

	Onderneming	Dialog geïnitieerd	Normschending
80	Zhen Ding Technology Holding Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen

6.4. Lijst van ondernemingen; Thematisch Dialogen

TABEL 6.4.1

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
1	AbbVie, Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
2	Arcor Ltd	Basismaterialen	Australië	Plastics
3	American Water Works Company, Inc.	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
4	Anglo American Platinum Ltd.	Materialen (NL)	Zuid-Afrika	Afbouw blootstelling steenkolen
5	Aurobindo	Gezondheidszorg	India	Goede en Beschikbare Medicijnen
6	Bayer AG	Gezondheidszorg	Duitsland	Goede en Beschikbare Medicijnen
7	Berry Plastics Group Inc	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
8	BHP	Basismaterialen	Verenigd Koninkrijk	Afbouw blootstelling steenkolen
9	Biogen Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
10	BMW	Duurzame consumptiegoederen	Duitsland	Dialogo Klimaattransitie
11	C.H. Robinson Worldwide, Inc.	Industrie	Verenigde Staten	Klimaat en transport
12	Carnival plc	Duurzame consumptiegoederen	Verenigd Koninkrijk	Human Capital
13	Casino, Guichard-Perrachon SA	Niet-duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Leefbaar Loon
14	Chubu Electric Power Company, Incorporated	Nutsbedrijven	Japan	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
15	Conagra Brands, Inc.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Access to Nutrition
16	Covestro AG	Basismaterialen	Duitsland	Industriële Energie-efficiëntie
17	Deutsche Post AG	Industrie	Duitsland	Klimaat en transport
18	DTE Energy Company	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Afbouw blootstelling steenkolen
19	Electricite de France SA	Nutsbedrijven	Frankrijk	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
20	Endesa S.A.	Nutsbedrijven	Spanje	Afbouw blootstelling steenkolen
21	Enel SpA	Nutsbedrijven	Italië	Afbouw blootstelling steenkolen
22	ENGIE SA	Nutsbedrijven	Frankrijk	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
23	Exxon Mobil Corp.	Energie	Verenigde Staten	Dialogo Klimaattransitie
24	Fortescue Metals Group Ltd	Basismaterialen	Australië	Industriële Energie-efficiëntie
25	Gilead Sciences, Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
26	Home Depot, Inc.	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
27	Jardine Matheson Holdings Limited	Industrie	Hong Kong	Afbouw blootstelling steenkolen
28	LyondellBasell Industries NV	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
29	Marathon Oil Corporation	Energie	Verenigde Staten	Dialogo Klimaattransitie
30	McDonald's Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
31	Mondi plc	Basismaterialen	Verenigd Koninkrijk	Plastics
32	Nestle S.A.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Zwitserland	Access to Nutrition
33	Novartis AG	Gezondheidszorg	Zwitserland	Goede en Beschikbare Medicijnen
34	Nucor Corporation	Basismaterialen	Verenigde Staten	Industriële Energie-efficiëntie
35	OMV AG	Energie	Oostenrijk	Dialogo Klimaattransitie
36	Pinnacle West Capital Corporation	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
37	PPG Industries, Inc.	Basismaterialen	Verenigde Staten	Industriële Energie-efficiëntie
38	Public Service Enterprise Group Inc	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
39	Ralph Lauren Corporation Class A	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
40	Renault SA	Duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Dialogo Klimaattransitie
41	Roche Holding AG	Gezondheidszorg	Zwitserland	Goede en Beschikbare Medicijnen
42	Royal Ahold Delhaize N.V.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Nederland	Leefbaar Loon
43	Royal Caribbean Cruises Ltd.	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
44	RWE AG	Nutsbedrijven	Duitsland	Afbouw blootstelling steenkolen
45	Sealed Air Corporation	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
46	Sika AG	Basismaterialen	Zwitserland	Industriële Energie-efficiëntie
47	South32 Ltd.	Basismaterialen	Australië	Afbouw blootstelling steenkolen
48	Southern Company	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Afbouw blootstelling steenkolen
49	Starbucks Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
50	Subaru Corp	Duurzame consumptiegoederen	Japan	Dialogo Klimaattransitie
51	Suntory Beverage & Food Ltd.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Japan	Access to Nutrition
52	Tesco PLC	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigd Koninkrijk	Leefbaar Loon
53	TJX Companies Inc	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
54	Tohoku Electric Power Company, Incorporated	Nutsbedrijven	Japan	Waterrisico bij water- en elektriciteitsbedrijven
55	Unilever NV	Niet-duurzame consumptiegoederen	Nederland	Access to Nutrition
56	United Parcel Service, Inc. Class B	Industrie	Verenigde Staten	Klimaat en transport
57	V.F. Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
58	WEC Energy Group Inc	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Afbouw blootstelling steenkolen

6.5. Begrippen- en afkortingenlijst

TABEL 6.5.1 BEGRIPPENLIJST

Begrip	Uitleg
CO2-voetafdruk	Met behulp van een CO2-voetafdruk verkrijgt een organisatie inzicht in de totale uitstoot van broeikasgassen, veroorzaakt door de organisatie, een proces of een product.
Asset management	het professionele beheer van vermogens van particulieren en instituten gericht op het realiseren van een optimaal beleggingsresultaat.
Best in-class	De best in class-benadering voor sustainable investing betekent beleggen in ondernemingen die binnen hun sector vooroplopen op het gebied van voldoen aan ESG-criteria.
Corporate Governance	Het geheel van regels, praktijken en processen op basis waarvan een onderneming wordt bestuurd en het management wordt gecontroleerd. Corporate governance heeft betrekking op goede bestuurspraktijken en de basisprincipes, rechten, verantwoordelijkheden en verwachtingen van de directie van een organisatie. Een goed gestructureerd corporate governance-systeem stemt de belangen van alle belanghebbenden binnen een onderneming, zoals aandeelhouders, het management, klanten, leveranciers, financiers, de overheid en de gemeenschap, op elkaar af. Zo'n systeem ondersteunt de langetermijnstrategie van een onderneming.
Engagement	Een actieve dialoog tussen beleggers en ondernemingen op het gebied van milieu, maatschappij en corporate governance. Het aangaan van de dialoog met ondernemingen in de beleggingsportefeuille is een belangrijk instrument om financiële-, sociale en milieu risico's te beheersen, kansen te benutten en daarnaast positieve maatschappelijke impact te behalen.
ESG-integratie	De structurele integratie van informatie over factoren op het gebied van ESG in het besluitvormingsproces voor beleggingen. Duurzame beleggers geloven dat duurzaamheid een materiële impact heeft op het resultaat van ondernemingen. Rekening houden met financieel relevante duurzaamheidsinformatie leidt dan ook tot betere beleggingsbeslissingen.
Fiduciair management	Uitbesteding van werkzaamheden op het gebied van vermogensbeheer.
Leefbaar loon	Een leefbaar loon is een loon waarmee een werknemer kan voorzien in basisbehoeftes van zijn of haar gezin; van voeding, gezondheidszorg, kleding, huisvesting tot scholing.
Normatieve dialoog	Het Normatieve Engagement heeft als doel structurele schendingen van UN Global Compact principes, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding Principles on Business & Human Rights te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden.
Proxy voting	Stemmen op Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders is voor actieve aandeelhouders een manier om de corporate governance of de activiteiten van een onderneming te beïnvloeden. De resultaten van stemmingen tijdens AVA's worden openbaar gemaakt. Als aandeelhouders tegen een voorstel stemmen, moet een onderneming maatregelen nemen. Proxy voting betekent stemmen bij volmacht. In Angelsaksische landen gebruikelijk systeem waarbij aandeelhouders op de vergadering van aandeelhouders kunnen stemmen zonder naar de vergadering toe gaan. Vaak wordt via online platformen een stem uitgebracht.
Remuneratiecommissie	Commissie die is samengesteld uit leden van de RvC die voorstellen doet aan de RvC over beloning en de overige arbeidsvoorwaarden van het bestuur (en soms ook het hogere management) van een onderneming. De commissie kan zich laten adviseren door externe deskundigen.
Stranded Assets	Stranded Assets zijn activa op de balans van ondernemingen die snel hun waarde verliezen als gevolg van gedwongen afschrijvingen door klimaatverandering. Dit komt doordat het vinden en opwekken van energie met fossiele brandstoffen onder druk staat door regelgeving om het klimaat te beschermen.
Thematische dialoog	De thematische dialoog wordt gericht op het beheersen van risico's en het benutten van kansen op specifieke thematiek die binnen een sector of een keten speelt. Beter beleid, transparantie en optimalisatie van bedrijfsprocessen worden rondom specifieke thema's centraal gesteld.
Uitsluiten	Het uitsluiten van sectoren of ondernemingen uit een beleggingsportefeuille als ze niet voldoen aan specifieke ESG-criteria. Beleggers kunnen ervoor kiezen een lijst van controversiële landen of ondernemingen uit te sluiten die niet voldoen aan internationale overeenkomsten of verdragen, zoals producenten van controversiële wapens.

TABEL 6.5.2 AFKORTINGENLIJST

Afkorting	Uitgeschreven afkorting	Toelichting
AVA	Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders	Stemmen op de AVA is voor actieve aandeelhouders een manier om de corporate governance of de activiteiten van een onderneming te beïnvloeden. De resultaten van stemmingen tijdens AVA's worden openbaar gemaakt. Als aandeelhouders tegen een voorstel stemmen, moet een onderneming maatregelen nemen.
CDP	Carbon Disclosure Project	De CDP is een organisatie die bedrijven en steden ondersteunt om de milieu-impact van grote bedrijven bekend te maken. Het doel is om van milieurapportage en risicobeheer een bedrijfsnorm te maken en openbaarmaking, inzicht en actie naar een duurzame economie te stimuleren.
ESG	Environmental Social Governance	Criteria op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur die worden gebruikt binnen verantwoord beleggen om ondernemingen te analyseren en beoordelen.
ISS ESG	...	Een onafhankelijk onderzoeksbureau
KPI	Key Performance Indicators	Key Performance Indicators (KPI's) zijn meetbare indicatoren die aantonen hoe de onderneming presteert en of het organisatorische doelstellingen gaat halen. Organisaties gebruiken KPI's op alle niveau's van de organisatie om prestaties en resultaten te evalueren. KPI's helpen de aandacht te richten op zaken die belangrijk zijn.
OESO Richtlijnen	Richtlijnen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling	De OECD Guidelines for Multinational Enterprises of en zijn één van de belangrijkste internationaal erkende richtlijnen voor Corporate Social Responsibility, alle 34 OECD lidstaten en 10 andere landen hebben deze richtlijnen geaccepteerd. De OESO-richtlijnen bieden handvatten voor bedrijven om met kwesties om te gaan zoals ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie.
PRI	Principles for Responsible Investing	Mondiale vereniging van pensioenfondsen, vermogensbeheerders en ondernemingen die verantwoord beleggen willen bevorderen.
SBT's	Science Based Targets	SBT's zijn de wetenschappelijke kaders of doelstellingen, die nodig zijn om een transitie naar een koolstofarme economie te maken, waarin binnen de 2 graden opwarming van de aarde wordt gebleven. De ambitie van de dat ondernemingen deze SBT's onderdeel maken van hun korte- of langetermijn klimaatstrategie.
SDG	Sustainable Development Goal	Een reeks duurzame ontwikkelingsdoelstellingen, in 2015 opgesteld door de Verenigde Naties ter vervanging van de Millenniumdoelstellingen. 193 landen hebben samen afgesproken de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen te realiseren vóór 2030. De doelen zijn gericht op het aanpakken van maatschappelijke en milieu-uitdagingen, zoals klimaatverandering, het stimuleren van schone energie, extreme armoede, gendergelijkheid en duurzame landbouw. De doelen doen een beroep op zowel de publieke als de private sector om nauw samen te werken met de overheden van de landen die hebben ondertekend.
TCFD	Task Force on Climate-related Financial Disclosures	TCFD is een vrijwillige en consistente rapportagemethode voor ondernemingen over klimaatgerelateerde financiële risico's. De taskforce structureert haar aanbevelingen rond vier thema's: bestuur, strategie, risicobeheer en doelstellingen. TCFD is ontwikkeld door de Raad voor Financiële Stabiliteit. Ondernemingen kunnen deze aanbevelingen gebruiken om investeerders, kredietverstrekkers, verzekeraars en andere belanghebbenden van relevante informatie te voorzien.
TPI	Transition Pathway Initiative	Een initiatief van investeerders die de transitie naar een koolstofarme economie monitoren.